

Přítomnost

ROČNÍK VII.

V PRAZE 5. LISTOPADU 1930.

ČÍSLO 44.

Dr. Franko:

Kam spěje Polsko?

Tuto otázku si dnes klade mnoho lidí v Polsku samotném i za hranicemi. Jenom málo z toho, co se právě děje v Polsku, pronikne do zahraničního tisku. Dnešní poměry v tomto státě jsou významné dvěma událostmi: rozhodným vystoupením Pilsudského proti odpůrcům a krizí menšinové otázky.

Vystoupením Pilsudského proti bývalé sejmové opozici a proti všem, kdož s ní drží, postoupil vývoj polských poměrů do stadia, ve kterém atentáty, popravky, revoluce, spiknutí a občanská válka stávají se hesly doby. Kdo zná polskou mentalitu a dějiny polské, uvěří, že bezbolestná náprava při polském radikalismu a neschopnosti rozumového řešení a převládání citu v otázkách vnitřních je zde málo pravděpodobná. Od počátku nastolení vlády „sanačního táboru“ Pilsudského jest veden urputný boj mezi ním a sejmem, mezi diktaturou a parlamentarismem. Ačkoliv rozpuštění posledního sejmu dne 30. srpna t. r. dalo se již dlouho před tím očekávat a s touto možností počítáno, stalo se přece za okolností jaksi málo vhodných a překvapilo nejen opozici a sanační tábor, ale vyvolalo i dojem, který pak se ukázal při zatýkání opozičních poslanců správným: že jde o osobní súčtování a pomstychtivost. Sejm beztak nezasedal a ani opozice nedomáhala se jeho svolání. Den 30. srpna jako den rozpuštění sejmu měl v prvé řadě vzít možnost „těm zlodějům státních peněz“, jak se Pilsudski ve svých interviewech o poslancích vyjadřoval, žít na státní útraty, když se tito sjeli do Varšavy pro poslanecké diety. Po rozpuštění sejmu ohlásil Pilsudski ve vládním tisku otevřený boj proti opozici na „záchranu státu“. Přinese-li mu tento boj vítězství, je velmi pochybné, ježto ani jedna z otázek, jež pomohly Pilsudskému ke zdařilému provedení převratu v květnu 1926, nebyla dosud rozřešena. Následující události ukázaly cesty, jimiž Pilsudski míní kráčet k volebnímu vítězství.

Dne 11. září bylo nařízeno zatýkání opozičních poslanců, jejich internování v brest-litevské pevnosti a odvod některých k vojenské službě. Potom následoval zákon o „čistotě voleb“, jímž byla zaručena státním orgánům neomezená svoboda v provádění voleb. Tato opatření byla pak doplňována útlakem opozičního tisku, zavíráním tiskáren a omezením shromažďovací svobody. Každým dnem se množící domovní prohlídky u funkcionářů opozičních stran a jejich rodin snaží se odstranit je od volební agitace. Též soudní stíhání opozičních poslanců bylo již opověděno řečí ministerského předsedy, plukovníka Slavka v Lodži, v níž mluvil o „lámání kostí opozičních poslanců“. Překvapující je, že zatčení neušli ani poslanci, jejichž jména mají v Polsku dobrý zvuk, jako Liebermann, Witos, Korfanty, bývalí ministři a vojvodové (presidenti zemské správy politické), kteří — kdysi nejvyššími vyznamenáními ozdobeni — jsou nyní souzeni pro velezradu.

Metoda překvapení je dobrá k dosažení úspěchu v boji, ale nedá se jí řídit stát. Tuto okolnost patrně pře-

zírá vojensky smýšlející Pilsudski a jeho nejbližší rádcové, plukovníci. Nad Polskem visí nejistota, která ohrává základy státu.

Lze očekávat, že v tomto zavilém nepřátelství obou táborů výsledky voleb ničeho nezmění. Vítězství Pilsudského znamená nezastřenou diktaturu a vymýcení zbytku demokratických živlů z politického života, a vítězství opozice znamenalo by pád Pilsudského, kdyby se tento chtěl podrobiti zásadám parlamentarismu. Je-li však nelze toho ani onoho předpokládat, ztrácejí nastávající volby svůj podstatný význam.

Toto přístřežení poměrů má tragický vliv na národní hospodářství. Jedinou brzdou pro nastolení úplné diktatury jest závislost Polska na zahraničních finančních kružích, které vidí záruku své pomoci v udržení parlamentárních režimů. Kdo zná neutěšené poměry hospodářské v Polsku, malé vyhlídky na jejich nápravu a na prostý nedostatek vlastního kapitálu, ten ví, že to byla dosud jediná síla, jež dovedla dnešnímu režimu čelit. Zdá se však, že tento už s ní nechce dále počítat.

*

V otázce menšinové zachovala každá polská vláda stejný postup: úplné odnárodňování všech menšin v Polsku žijících. Jsou dvojího druhu. Češi, Němci, Rusové a židé, kteří jsou roztroušeni po celém Polsku, a Ukrajinci, Bělorusové a Litevci, kteří obývají kompaktní masou své vlastní národní území. Celkem na dvacet sedm milionů obyvatelů jest v Polsku na deset milionů národních menšin, z nichž druhá skupina (Ukrajinci, Litevci a Bělorusové) obývá skoro polovinu celého dnešního státního území, v němž tvoří vedle polského, městského usedlého i přístěhovačského obyvatelstva, státních funkcionářů a zaměstnanců velkostatků sedmdesátipětiprocentní většinu.

Tyto „menšiny“, odtržené od svých mateřských území násilně a k Polsku přivtělené, byly vydány na pospas polské menšině a státní správě. Není proto divu, že tyto menšiny, když nedošly v Polsku uspokojení svých hospodářských, kulturních a politických požadavků, touží jednak po spojení se svým vlastním národním státem (Litevci), jednak po samostatnosti (Ukrajinci a Bělorusové). Tím se stal menšinový problém za dnešních okolností nerozřešitelným.

Ukrajinská otázka je hlavním bodem tohoto problému. Obývajíce Východní Halič a polskou část Volyněska počtem přes sedm milionů obyvatelů, jsou Ukrajinci největší a nejagilnější menšinou. Po rozpadnutí Rakouska utvořili dne 1. listopadu 1918 z Východní Haliče a Severní Bukoviny Západoukrajinskou republiku, jako zatím státní útvar do času spojení s ruskou Ukrajinou, která od roku 1917 žila již samostatným státním životem. Toto spojení bylo prohlášeno usnesením Západoukrajinské národní rady (sněmu) ve Stanislavově dne 3. ledna 1919 a usnesením listopadového kongresu v Kyjevě dne 28. ledna 1919. Prakticky nebylo to však lze provést pro okupaci východní Ukrajiny bolševiky, západní — Poláky a sev. Bukoviny — Rumuny. Nároky Poláků na Východní Halič, opírající

se o okolnosť, že táto do roku 1774 náležala k Poľsku, vedľa k pravidelnej výhrade ukrajinsko-poľskej, ktorá po deväťdesiatročnom trvaní bola ukončená s vojenskou pomocou Francie v prospech Poľska okupáciou celého východohaličského územia po rieke Zbruč v júli 1919. Západoukrajinská vláda a pres sto tisíc silná armáda odstúpila za Zbruč, kde po boku vojsk východní Ukrajiny pokračovala v boji proti bolševikom a potom tiež proti dnikincům. Po okupácii východní Ukrajiny bolševiky presídľila západoukrajinská vláda do Vídně a do februára 1923 uplatňovala na medzinárodnom fóre právo ukrajinského národa na sebeurčenie a žiadala o ochranu proti ničeniu ukrajinského živlu Poľakmi vo Vých. Haliči a Rumunov v Bukovine.

Rozhodnutím veľvyslaneckej dohodovej rady z 13. februára 1923 bola Vých. Halič priznaná Poľsku „na jeho vlastnú nebezpečnosť“ a s podmienkou, že poskytne Ukrajincom národnú samosprávu. Okrem tohto záväzku, ktorý bol pouhým opakovaním rovnakého záväzku Poľska, daného Dohodou už pred tým, pri obsadení východohaličského územia v júli 1919, zaviazalo sa Poľsko výslovnou k týmto rišskou mierovou smlouvou 1921 s bolševikmi a vstupom do Spoločnosti národov k šetreniu menšinových práv vôbec. Jest teda Poľsko v tomto smere nezáväzným štátom na svete. Táto väzanosť však, ktorá by pomohla Poľsku do určitej miery rozšíriť menšinový problém, akoby bola Poľskom zachovaná, v skutočnosti neváže. Menšinové záväzky boli Poľskom prevzaté iba pre fóro externe, ježto inak to prirodzene nešlo, s vedomím, že dnešný stav menšinovej ochrany jest tak nedokonalý, že nebude prekážkou vládní menšinovej politiky. Toto mínenie sa plne potvrdilo jednak tým, že medzinárodných záruk pre menšinovú ochranu a Spoločnosť národov není za dnešného svojho složenía to, poskytovať jí ani v najmenšom mieri, jednak tým, že okrem Nemcov ostatní zde v úvahu prichádzajúci poľské menšiny (Ukrajinci, Litevci a Bělorusové) tiežily poskrovnú i z tých možností uplatňování svojích práv, ktoré zde již pro ně jsou. Ukrajinci vedľa toho nezúčastní sa menšinových kongresů z toho dôvodu, že jednak zavrhuju v zásade theoreticky svoju príslušnosť k Poľsku, jednak, pretože na svojom území v Poľsku nepovažujú sa za menšinu a v dôsledku prvého dôvodu zavrhuju celostátnú poľskú stanovisku, ktorým by mohli byť považovaní za menšinu. Pozoruhodným je, že Ukrajinci pres četnou emigráciou nejsou ve svojích zahraničných akciách tak aktívni ako vo vnútorných odboji protipoľskej, ba ani o tom, čo doma vykonajú alebo jak jsou Poľakmi utiskovaní, nedovedou náležitě zahraničí informovať, čímž ovšem medzinárodné mínenie, dnes jediný činiteľ, na něj každý štát bere ohľad, zúšťáva nezužitkováné. Pres to jsou Ukrajinci na medzinárodnom fóre neaktívnejším nestátním národom, schází jim však soustavnosť.

Hlavnými smermi, jimiž sa poľská menšinová politika ubíra, jsou: rušenie a popolšťovanie veškerého ukrajinského verejného školstva; dosud popolšťeno a zrušeno pres tri tisíce škôl obecnych, takže ukrajinskými (s ukrajinským vyučovacím jazykom) jsou nyní jen soukromé školy, vydržované osvětovými organizaciami „Prosvita“ a „Ukrajinská pedagogická spoločnosť“ ve Lvově. Střední školy, pokud byly čistě ukrajinské, jsou nyní vesměs utrakvistické, a pokud byly utrakvistické, jsou nyní již čistě poľské. Na lvovské universitě, která byla za Rakouska utrakvistická, není dnes pro Ukrajince ani jedině katedry kromě ukrajinské. „Tajná ukrajinská universita“, kterou potom propu-

šenie ukrajinskí profesori a študenti v r. 1921 ve Lvově založili a na niž studia a zkoušky byly uznávány v celé Evropě, zanikla r. 1925 pro nemožnosť trvale nelegálné existencie a pronásledování úřady. Veškeré ukrajinské učiteľstvo, pokud vzbuzovalo zdanie nepríchylnosti k polonizácii, bylo propušťeno alebo přeloženo na západ do poľského územia. Rovněž pro fóro externo byl varšavským sejmem vydán zákon v r. 1922 o založení ukrajinské university, která počátkem 1924 měla být již v činnosti. Tento zákon není dosud proveden, ani se na provedení nepomýšlí. Pro Ukrajince a ostatní menšiny jest od r. 1920 zaveden neformálné numerus clausus na všech poľských vysokých školách, a nostrifikace zahraničných diplomů se děje podle politického měřítka.

*

V pátek 10. října odbývala se v kabinetě šefa nacional. oddělení při ministerstvu vnitra Suchenka konference pro zahraniční žurnalisty. Předmětem konference byly poslední události ve Východní Haliči. Pan Suchenek tvrdil, že o nějakém utiskování Ukrajinců se strany Poľáků ve Vých. Haliči nemůže být ani řeči, a uvedl několik zajímavých čísel, které měly potvrdit správnost jeho tvrzení. Tak na př., co se týče školství, tvrdil, že vláda stojí na stanovisku, že v Poľsku každý občan musí znáti poľskou řeč. V roce 1925–26 měli Ukrajinci 1179 škôl a v r. 1929–30 716. To ovšem neznamená dle slov Suchenka, že Ukrajinci utrpěli touto redukcí škodu, poněvadž bylo zřízeno 1794 škôl utrakvistických.

Tvrzení pana Suchenka, že vláda stojí na stanovisku, že každý občan poľského štátu musí znáti poľskou řeč, v souvislosti se změnou ukrajinských škôl v utrakvistické vzbuzuje domněnku, že v ukrajinských školách se polština vôbec nevyučuje. Polština je však ve skutočnosti povinným předmětem a od třetí až do sedmé třídy ukrajinských škôl soukromých i státních vyučují se kromě toho poľské dějiny a nauka o přítomné Poľsku pouze poľsky.

Zajímavé je, že pan Suchenek srovnal stav ukrajinského školství v r. 1925–26 s r. 1929–30. Proč pan Suchenek nemá odvahu sdělit cizím korespondentům stav ukrajinského školství v době, kdy Vých. Halič připadla Poľsku? Poněvadž počet zlikvidovaných škôl ukrajinských neobnášel by 463, nýbrž tisíce.

Při poľské snaze popolštit vše ukrajinské jest samozřejmým, že i ten utrakvismus jest iluzorním, čehož příkladem může být fakt, že ukrajinské vyučuje se v utrakvistických školách teprve od druhé třídy a vôbec kromě přírodních nauk, kreslení, ručních prací a tělocviku je mládež vyučována ostatním předmětům jenom poľsky.

*

Pozemková reforma, prováděná vládou v letech 1923 až 1928 výhradně na ukrajinském, běloruském a litevském menšinovém území, rozdělila zabranou půdu v devadesáti procentech ad hoc přistěhovalým poľským kolonistům a legionářům bez ohledu na to, že usedlé zemědělské obyvatelstvo menšinových oblastí sestává z 27% bezzemků a 70% drobných zemědělců a pouze 3% připadá na hospodářství soběstačné. Mezi poľskými kolonisty a ukrajinským usedlým obyvatelstvem panuje dosud válečný stav. S jedné strany nové statky poľských kolonistů, upevněné a zásobené zbraněmi, s druhé strany stále se bouřící vlny ukrajinských sedláků. Výsledky: zapalování poľských statků, hubení kolonistů, trestní vojenské expedice proti Ukrajincům.

Veškeré sliby o národní samosprávě pro Východní Halič rovněž nebyly dodrženy. Toto území bylo podrobeno stejnému vojevodskému zřízení jako ostatní Polsko. Zbytky obecní samosprávy jsou pod tlakem politických úřadů a v rukou osob jimi předem určených.

V Cholmsku a Volyňsku bylo dosud přes tři sta pravoslavných far přeměněno na katolické a pravoslavné duchovenstvo vydáno na pospas osudu. Ukrajinské vojenské hřbitovy jsou ničeny a uctívání padlých za svobodu Ukrajiny stíháno.

Vše to záhy vedlo k všeobecnému odporu Ukrajinců a k sebeobraně. Již bojkot sejmových voleb v r. 1922 celou ukrajinskou Vých. Haličí měl světu ukázat, že Ukrajinci zavrhnou polský stát na svém území. Odpor proti polské vládě a obranu před ní vede od r. 1921 tajná ukrajinská vojenská organizace, o jejíchž činech často čteme v tisku. Jsou-li tyto zprávy z polských pramenů, jsou připsovány komunistům.

Poslední pololetí přineslo další zostření poměrů. Po několika velkých politických procesech, ukončených neobyčejně tvrdými rozsudky, vzrostl odpor Ukrajinců. Nedávné odříznutí Lvova od telefonního a železničního spojení s ostatním světem na dobu celé jedné noci mělo obrátit pozornost světa na nebezpečnou situaci. Opatření polských úřadů způsobilo v několika týdnech další napětí.

*

Ještě něco o posledních událostech.

Po rozpuštění sejmu zatčena skoro polovina ukrajinských poslanců a mnoho významnějších osob bez udání důvodů. Celé ukrajinské území zaplavila vlna domovních prohlídek a šikanování. Ukrajinským sedlákům, kteří tou dobou byli zaměstnáni žněmi, došla trpělivost, počaly šarvátky s policií a v odplatu za to počaly hořet polské velkostatky, statky kolonistů a státní skladiště. Za účelem potlačení nepokojů vysílá Pilsudski viceministra vnitra, plukovníka Pierackého, do Lvova a sprostiv služby dosavadního vojevodu a různé okresní hejtmany, uložil mu provést likvidační hnutí. Polské represe podnítily vzdor Ukrajinců, kteří se nyní musí hájit nejen proti úřadům, nýbrž i proti polským, vojensky organizovaným skupinám. Mezitím co vězení se plní tisíce Ukrajinců, vyhazují Poláci do povětří ukrajinské kostely, kláštery, fary, školy atd. Aby zastrašili ukrajinský národ, zbavený vedení zatýkáním inteligence, vysílají do vesnic a měst tisíce četníků a mnoho vojska jako trestní výpravy. Podle došlých zpráv jsou tělesné tresty pro muže i ženy, rekvisice potravin a píce a hubení domácího zvířectva na denním pořádku, jako za nejlítější války. Odchází-li pak po nějakém čase taková výprava z vesnice, musejí sedláci všechno naloupené jmění odvéztí svými povozy do posádkového města.

Dne 22. září 1930 přijelo do okresního města Berežan asi dvě stě četníků a provedlo prohlídky v místnostech „Prosvity“, spořitelního a záložního spolku „Nadija“, v ukrajinské gymn. koleji, v Ukrajinské besedě a Svazu Ukrajinek, spolku „Ridná Škola“, Národního domu, Okresního svazu družstev atd. a v bytech soukromých osob. Při tom vytrhány podlahy, rozbourána kamna, rozsekán na drobné kousky nábytek, zničeny všechny obrazy a sochy, strhány záclony, rozbita okna a zrcadla a veškeré ostatní zařízení. V krámě Národního domu a Okresního družstevního svazu zničeno všechno zboží. Obyvatelům postižených domů ukradeny při tělesné prohlídce peníze, jiným potrhány šaty. Mnoho lidí bylo zbito pažbami pušek. Celá gymnasiální kolej se správ-

cem, profesorem Drem Bojkovyčem, převedena do vězení, kde byla držena celý den.

Dne 23./IX. odešla tato výprava do vsi Lisnyky, kde zničeno zařízení všech obytných domů a utýráni k smrti dva sedláci, třetí odvezen do nemocnice, jedno děvče usmrčeno bodákem a mnoho osob poraněno. Při tom nikdo nebyl zatčen. Pak se vrátila výprava zpět do Berežan, kde pokračováno v domovních prohlídkách, rozbíjení bytů, bití a zatýkání. Ve vsi Semykivci (podhajecký okres) byl zavražděn řeckokatolický farář Eugen Mandrij. Trestní výpravy přepadají většinu vsí, lidé opouštějí hospodářství a utíkají do lesů jako za tatarských dob.

V sobotu 27./IX. 14. pluk Jazlovetských hulánů obsadil město Stavčany a Bartatov (okres horodecký) a zahájil prohlídku všech obyvatelů pod záminkou hledání zbraní. Polské zprávy sdělují, že nic nebylo nalezeno mimo jedné staré pušky a jednoho revolveru. Trestní výprava působila ve dnech 22. a 23. ve vsi Kupcincích (okres tarnopolský), kde celá obecní rada se starostou Oleksou Roslakem v čele a mimo to několik desítek obyvatelů bylo zbito. Obecní starosta byl přivázan provazem vzaду k policejnímu vozu a byl nucen běžeti klusem za vozem a při tom policií, sedící na voze, těžce zmlácen.

Ve vesnici Denysovi bylo zbito mimo starostu Ivana Varenycju, jenž zápasí se smrtí, mnoho významných občanů. Školní děti byly rovněž bity.

Rovněž tak počínaly si výpravy v Domamoryčanech, Dovžanci a Sušcyně. Byli zde mnozí zbiti a zatčeni. Občanu Mykoli Ladykovi (bratr býv. poslance Dra Ladyky) bylo nařizeno vykopati jámu, do které řádící vyspali mouku i obilí a smíchali vše s hlinou.

Príslušníci polského soukromého spolku „Střelec“ objevili se v ukrajinských vesnicích ozbrojeni puškami a granáty a terorizují obyvatelstvo. Vládní polské orgány toto počínání schvalují. Agresivní činnost polských spolků řídí sekretář ministerstva vnitra ve Varšavě Parycky.

Do budovy Družstevního svazu v Radyhovi vrženy dvě pumy. Náhodou neexplodovaly a byly odstraněny. Spáleny knihovna „Prosvity“ a kooperativa ve Vojničách (okres Sambor) a knihovna v Kikulačině. Podloženy pumy pod budovy knihoven v městech Manajevě a Danivilicích (okr. Zborov), které explodovaly a zničily obě knihovny. — Zničena pumou ukrajinská škola knižete Lva ve Lvově.

Po uzavření dvou ukrajinských gymnasií v Tarnopolu a Rohatyni pokračují polské školské úřady v uzavírání škol, a sice ve Stanislavově byla uzavřena škola průmyslová a měšťanská. Provedena prohlídka v gymnasiu v Drohobyči, kde zatčen ředitel a dva učitelé.

Rozpuštěno třináct osvětových ukrajinských spolků v drohobyčském okrese.

Jak bylo v tisku již oznámeno, byli zatčeni dva ukrajinskí soudcové u okresního soudu v Kaluši, Štěpán Hladysovskij a Myklaševyč na písemné svolení nadřízeného apelačního soudu ve Lvově.

Na intervenci advokáta Dra Dyduškeviče z Bibrky u apelačního soudu se zjistilo, že soud žádného svolení k zatčení nedal a není mu nic známo o jeho provedení.

Přirozeně polský tisk o tom mlčí nebo mluví o „likvidaci bolševických rejdů“. Za takových poměrů budou se konat nedaleké volby do sejmu. Sotva budou mít klidný průběh, spravedlivé výsledky a vůbec ozdravující vliv. Je pravděpodobno, že se v Polsku brzo dočkáme mimořádných událostí.

P O Z N Á M K Y

Německý vyslanec.

Budeme mít v Čině vyslanec, který je německé národnosti. — Z obou stran — české i německé — jsou u práce proudy, které z tohoto faktu chtějí udělat aféru. Na české straně bouří národní demokraté a p. Stříbrný; nevdá, že věc prošla ministerskou radou, kde sedí i národně-demokratický ministr. Pan Hajn v Nár. shromáždění obšírně pojednal o významu Činy s hlediska obecného, hospodářského i stavovského, aby mohl postaviti do černého světla Dr. Beneše. Případ má svoji dobrou stránku; až dosud mluvili národní demokraté o poměru k Němcům velmi obecně; v tomto případě mluví konkrétně: Němec se nesmí stát vyšším státním úředníkem. Vyšším státním úředníkem? Ne. Neplatí to tak obecně. V té hodnostní třídě, kterou má náš vyslanec v Čině, je u nás několik Němců. Nedávno byl zrovna jeden Němec jmenován odborovým přednostou. Ale jádro zločinu je jinde: tentokrát se to stalo v resortu min. Beneše. Rozum a spravedlnost nám říkají, že není příčiny, aby němečtí úředníci státní — jsou-li splněny podmínky — nemohli avancovati na místa čelná. Máme-li u nás $\frac{1}{3}$ Němců, musí se to projevit i v státní administraci; nižší i vyšší. I v diplomacii. Vědí to i národní demokraté. Ale jejich taktika žádá, aby se „potíral Beneš“.

V. G.

S čím souhlasíme.

Pryč s literárním barokem! Je jeden umělecký styl, který v české poezii zapustil hluboké kořeny a neustále ji narušuje. Mluvím o českém baroku. Nejde mi ovšem jen o umělecký styl století 17. a 18. Jde o víc: barok není jen dějinně podmíněné údobí vývoje uměleckého; je i obecný styl, jenž proniká do 19. a 20. století v nesčetných obměnách, takže bylo skutečně možno pronéstí hypotézu, že dnešek je už asi sedmá vlna obrody stylu barokního. U nás pak ti, kdož pronikají do hlubin českého kulturního bytí, narážejí na barok i v nejnovější české poezii a uvědomují si stále víc, že ten barok i v právě element, jenž o ch r o m u j e t u t o p o e s i i, jenž ruší její vývoj. Barok je nepřítel české moderní kultury. A zvláště poesie. Není pochyby o tom, že Vítězslav Nezval je velký lyrik, reprezentativní pro dnešek. Ale právě on je tolik ohrožován b a r o k e m, který podlamuje tak často jeho vzmach a vzlet, svězest jeho obsahů a údernost jeho formy a vnáší do ní elementy dekorativní. A totéž pozorujete na př. i u V. Vančury — i tento robustní talent má barokní sklonky, které nedovolí, aby jeho umění se rozvinulo do čistých lidských typů a forem. Jestliže nás tolik ohrožuje barok, je nutno pátrat po příčinách tohoto faktu. Jsou na snadě. Především jest jeho velkým zdrojem eklekticism české kulturní tvorby. U nás pořád ještě doháníme Evropu. U nás pořád ještě každá generace začíná tím, že se celá prosycuje cizím duchovním životem, nesčetnými obsahy a formami, jež produkuje Francie, Anglie, Německo, Amerika, Rusko, Itálie... Nebylo by proti tomu námitek a bylo by to zdravé, kdyby se to dělo o r g a n i c k y, kdyby se ty cizí vlivy štěpovaly na zdravý český kmen, který by měl dobré vlastní kořeny. U nás máme dříve rámy než obsahy; máme dříve formy než obsahy. Tento eklekticism kultury — ale jaksi bez vlastního úporného živelného zápasu navršené a dovršené. A proto ke stylu často ornamentálnímu, málo prolidštěnému a studenému. Tento český barok není ani tak v r o s t l ý jako spíš n a s k l á d a n ý a o z d o b n ý. S tímto barokem souvisí vše, co jest u nás pořád ještě v poezii neprolidštěné, neorganické, neživotné. Nacházíme v českém baroku dnešní doby mozkovou ustydlost, kombinaci protichůdných prvků, atributivní citění a vnímání, jež zná jen výbojnost v e p i t h e t u z d o b n é m, v malebném přívlastku, jak jsem to už často na těchto místech konstatoval. Český barok literární je skrz naskrz charakterisován tímto atributivním citěním, touto zátopou přívlastků, jež zastírá věci a svěží skutečnosti a jde jen k jejich vlastnostem. Zrovna v tomto rysu se zračí nevybojnost českého baroka.

Všimněte si soudobé Francie, Anglie, Německa, Ruska. Všude proud skutečné věcnosti. Všude reality, skutečnosti, formace ještě koufčího se života, zátopa věcí, v Německu jdou tou věcností až d o b r u t a l i t n a t u r a l i s m u, ve francouzském populismu je proud svěžího realismu, jdoucí k nejprostším skutečnostem... A u nás... kolik je básníků, kteří by dovedli odvážně zasáhnout do doby a jejich skutečnosti? Odvážně, to jest: kteří by dovedli přepodstatnit velké fakty českého života ve velký svět svítivých forem. Chceme od básníka skutečnosti, život, nový, nový, věčně nový život, mnoho faktů — a velkou, věcnou a přece zhnoucí formu. Je znovu proti zátopě českého baroka nutno volati, že poesie je f u n k c í ž i v o t a, že básník musí míti pozitivní víru v živoucí pravdy, pozitivní zaujetí a víru v živoucí reality. Největší čeští lidé usilují odedávna o překonání českého baroka!
(Fr. Goetz v „Národním osvobození“.)

LITERATURA A UMĚNÍ

N. Melniková-Papoušková:

Nový Vilém Meister.

Četné ruské pohádky začínají se tím, že udatný dobrý junák, kterému se omrzelo sedět doma a který hlavně dosáhl určitého věku, rozhoduje se, že půjde do světa — podívat se na lidi a ukázat také sebe. Pohádka nám takto podává symbolicky jistý duševní stav, který je vlastní téměř všem lidem a který lze nazvat potřebou let putování jakožto doby, zakončující mládí a začínající zralý věk. Zde nutno učinit první, a to velmi podstatnou výhradu, že totiž léta putování nesmějí se zaměřovat s tuláctvím, s kočovnickou vášní, se kterou lze se setkat i u individuí oficiálně usedlých. Některé směry soudobé vědy sice uznávají kulturu usedlou a kočovnou za rovnocenné, přeneseme-li to však do obyčejného života, nemůžeme ovšem klást znaménko rovnosti mezi tyto dva zjevy. Dobrovolné připoutání k jednomu krbu vytváří velikou disciplínu, která má vliv na celý vývoj a způsob života. Ti, kdo necítí potřeby obvyklého opakování, spojeného s duchovním vlastnictvím, hygienou a čistotou morálního charakteru, upadají do kočovnictví. Mohou to být stejnou měrou ruští tuláci bez přístřeší, jako stálí návštěvníci kaváren, nehledající v nich výdělků, ani chvilového odpočinku, ale místo toho ubíjející tam všechen svůj čas, ženy, chodící po obchodech, švadlenách a přítelkyních atd. Různorodost těchto kočovníků je veliká. Pro mnohé by se našla omluva, jako je neklidné zaměstnání, které je zavleklo do takového života, ale většina jich nosí tento jed v sobě: pro ně nemá přitažlivosti domov, rodina, krb, ať skromný či přepychový, stejně ani tvoření, možné jen ve stavu klidu.

Druhou výhradu nutno učinit stran toho, že věk, ve kterém se dříve lidé vydávali na putování, neodpovídá našim letům putování. Na jedné straně nesporně zůstáváme déle mladší než naši otcové a dědové, a na druhé straně zkomplikování života vyžaduje od nás delších let učení. A tak nutno konstatovat komplikovaný fakt, že člověk, který vstoupil do praktického života, který si samostatně vydělává, pokračuje ve svých letech putování, to jest, usiluje o duchovní mužnost, které nedosáhl přes mnohé ryze vnější příznaky. Takový je ten nový Vilém Meister, který má daleko do mistrovství a cítí, že je teprve žákem života.

A nyní o samotném putování. Použijme zase vysvětlování pomocí negace. Cestování není putování.

Na konci 19. století cestovalo se mnohem více než na začátku, putovalo se méně. Na příklad množství Američanů, přijíždějících rok co rok do Evropy, jsou naprosto klasičtí cestovatelé; jezdí od města k městu, dívají se na musea, obdivují se přírodě, činí mnoho potřebných a ještě více nepotřebných nákupů, to jest, dělají právě to, co se rozumí slovem cestování. Naprosto se nesmí myslet, že k putování je třeba chodit pěšky. Pěší chodec má někdy stejně daleko do poutníka jako milionář, ženoucí se ve spacím vagonu v expresu. V Praze se konal zápas dvou fotbalových mužstev z Kladna; pro zvědavé diváky tohoto města byly připraveny zvláštní vlaky, ale kromě toho vypravilo se ještě asi 300 dělníků do Prahy pěšky, jen aby se podívali na své borce. Ti mají stejně daleko k poutníkům jako Američané. A přec jen lze v naší době pozorovat sklon k rovnováze těchto pojmů.

Jaký je to rys, který může charakterizovat putování? Řekli bychom, že jím je intimní vztah k okolí a v důsledku toho určitá lyrická. Když dřívější Vilém Meister odcházel z domova, byl vyzbrojen holí v ruce a vybaven tlumokem na zádech. Sestoupiv po schodech rodného domu, šel do světa se široce otevřenými očima, pln dychtivé touhy po učení. Rovná silnice, usmívající se v slunci, ležela u jeho nohou; vsi, města, lesy, řeky, zámky, písně a řemesla zajímaly jej stejně jako lidé. Ohmatával všechno rukou nebo pohledem, na všechno se vyptával. Po cestě četl maličkou knížku oblíbených veršů, kterou měl vždy v kapse, nebo při příležitosti moudrý zvětšený nápis na kamenné stěně chrámu nebo měšťanského domu. Nic nebylo mu nicotným, nebyl ani unaven, ani blaseován, neznal nudy. Bohužel ze zámoří pak přivezli spleen, ježž bylo třeba větrat a ježž těžce a velmi pomalu vytlačoval bodrý duch Pickwicka a jeho přátel, kteří dovedli tak báječně putovat a setkávali se s dobrodružstvími stejně lehce jako Don Quijote.

V poválečných letech možno pozorovat dva protichůdné zjevy. Na jedné straně vášeň pro zuřivou rychlost, nemající žádného praktického smyslu, při které se vůbec nic nemůže vidět, ale cítí se jen vlastní pohyb; na druhé straně náklonnost k pomalému a podrobnému vnímání života, spojenou ve většině případů s citem pro přírodu, s touhou poznat a uvidět. V našich evropských dějinách bylo poměrně ještě nedávno údobí, kdy se uznávalo, že téměř všechno je už známo, a ta trocha, která je ještě nejasná, bude ne-li zítra, tedy pozítří vysvětlena rozumem. Tehdy se na příklad říkalo s přesností, kdy se skončil středověk, poněvadž však ďábel nikdy nespí a věčně chystá na člověka pasti, vznikl přec jen dvojnásobný názor. Jedni tvrdí, že středověk se skončil toho roku, kdy byl dobyt Cařihrad, druzí, že středověk se končí rokem objevení Ameriky. Nyní zůstala tato schopnost odpovídat na všechny otázky jen v Rusku, kde se všechno řeší komunistickým katechismem; v zájmu jednoduchosti pochybovače nebo kacíře zastřelí. Vzhledem k tomu, že tak radikálních opatření se v Evropě neužívá, vzkvetl duch kriticismu dosti bujně; plodem, který přinesl, byla touha po vědění a zvláště po osobním a přímém poznání okolního světa. Pojednou se stalo zřejmým, že specialista botanik může znát všechny druhy rostlin, všechny pestíky a tyčinky květů, ale neznat samotného kvítku a jeho vnitřního života, který je pokryt tajemstvím od chvíle, kdy klíčí zrno; — že specialista zoolog snadno proslaví přednášku o kterémkoliv druhu živočichů, bude o nich vyprávět nejmenší podrobnosti, ale bezradně rozhodí ruce, položí-li se mu otázka: jaké sny mohou se zdát vašemu psu nebo jaké

psychologické zážitky má slepice, která vyseděla kachňata? Třebas to jsou prázdné otázky, odpovědi si zasluhují, a když se dát nemůže, stávají se stejně prokletými a osudnými, jako otázka nesmrtnosti duše nebo existence Boha, které také někteří pokládají za zbytečné a nesmyslné.

Bylo třeba hledat odpovědi samostatně, a čím častěji přicházely, tím více nových otázek se naskytovalo. Proto se objevilo nové vědomí potřeby učit se, ale také jiným, samostatným způsobem. Tak přišla nová obecná léta putování. Jedni se uchylovali do minulosti, druzí do budoucnosti. Východiska i výsledky bývají různé. Jedni začínají „Putováním kolem mé světnice“ X. de Mestra, druzí Hagenbeckovou zoologickou zahradou, kde jsou ohrazena mříží jen ta zvířata, která nutno chránit před lidmi, třetí trampováním atd. podle individuálních zvláštností. Stejně rozmanitý je i konec, neboť na obzoru jedněch stojí knihovna, u jiných rodné hory, u některých se dotýká i Ameriky nebo exotických zemí. Ti poslední nejsou vždy nejlepšími poutníky — prostora a její obrovský rozsah často zabíjejí intimnost, které je třeba pro skutečné putování.

Moderní poutník je mnohem rozmanitější než dřívější. Zpravidla vychází ráno na zápraží domu s nevelkým zavazadlem, ale pak se všechno mění. Skromnější vychází sám nebo ve společnosti na neděli za město nebo v nejlepším případě toulat se dva, tři týdny po rodných polích, horách a vesnicích, bydlet v hostincích u silnice nebo i ve stanu v lese. Je to téměř vždy fyzicky mladý člověk. . . Je však také pohodlnější poutník, užívající motocyklu nebo i malého automobilu. Není sportovec, nehltá vzdálenosti, rád se zastaví u okraje lesa, kde se mu líbí, koupá se v jezeru a pozoruje, což nedělá ani cestovatel, ani rekordman. Další odrůdy pocházejí od těch zájmů, které ovládají poutníka a které řídí jeho pouti. Jedni opouštějí dům pro přírodu, druzí pro pozorování života, třetí pro umění a tak dále. Jsou šťastní lidé, kteří spojují v sobě několik takových odvětví. Takový vzorný poutník jde nebo jede pomalu, často se zastavuje, prohlíží všechno kolem dokola a pak činí své závěry. Neznámou rostlinu neprohází drobným pohledem, ale obdivuje se jejím formám, zapamatovává si podmínky, ve kterých ji našel, a teprve později, když přijde domů, podívá se do rukojeti nebo odborného díla, aby se dověděl podrobnosti; nepotřebuje neobyčejných panoramat, pro které se potí a dokonce riskují životy turisté, neboť se dovede obdivovat i prostinkému obrázku zahrady, pole nebo domu. Zato je všímavý. Může si na příklad povšimnout, že na českou vesnici vnikla dosti zvláštní vášeň — pěstovat kaktusy, že okna chalup jsou vedle pelargonii, hortensií, fuksií a jiných starosvětských květin plna poliček s různými druhy kaktusů, že posléze v jižních Čechách se těmito rostlinám daří zvláště dobře, že dosahují tam velikých rozměrů, že ten, kdo by měl chuť, mohl by si odtamtud přivést sbírku, nezůstávající pozadu za fričovskou. Myšlenka za myšlenkou, fakt za faktem se zapojují na sebe jako háčky. Možná, že se mu na základě prvního pozorování podaří rekonstruovat dlouhý řetěz vlivů, módy, zvyků, spojující zrození kulturních faktů s jejich popularisací.

Stejně jako v jiných odvětvích i obyčejný poutník, který putuje za uměním, aniž je odborník nebo specialista, jde nazdařbůh, kdežto jeho protějšek jde najisto a ví, co hledá. Zde je v jednom, druhém, pátém městečku a postupně se mu stávají zřejmými zvláštnosti takových formací. Povinné náměstí, na něm někdy rybníček s kachnami a husami, na okraji domy různého

kalibru, kostel, v dále zámek. Barokní sloup jako ze slehané smetany nebo zmačkaných peřin, na který se nepohodlně zachytili anděličkové, nemající si nač sednout. V nejhorším případě nějaký nafintěný svatý, většinou Nepomuk, koketující s krucifixem, nebo Florián v brnění, s mikroskopickou štoudvičkou, ze které se potokem lije neskutečná voda. Předbarokového umění je málo. Říkáva se zpravidla, že bylo zničeno husitskými válkami. Jistě je v tom kus pravdy, vždyť každá válka a revoluce ničí nemilosrdně kulturní památky jako své nejhorší nepřátele — neboť čím více kultury, tím méně může být válek a revolucí. Ale na husitech může spočívat jen část viny: ti ničili, ale protireformace a osvícený absolutismus mrzачili. O tom, co je horší a krutější, možno se ještě přít. Ohromné štukové dorty na ušlechtilých gotických portálech, nalepené vzorečky na žebrech klének — ty přece něco znamenají. A když poutník odchází na příklad ze Zlaté Koruny, chce se mu mnoho strhnout, obnažit, zjednodušit. Jeho duše snadno pronikne štukaturou, pozlátkem, malbou a přilne k chladnému kameni, který ztrácí tíhu a letí vzhůru.

Prodlužuje tak svá léta putování, nový Vilém Meister bude přemýšlet nad získanými vědomostmi, kterých nabyl sám a které opatrně nese domů, protože posledním a konečným cílem každého, i toho nejzručivějšího poutníka je návrat domů. „Odcházíme, protože hledáme rozmanitost, a vracíme se, protože potřebujeme štěstí,“ řekl kdysi V. Hugo.

Frédéric Lefèvre:

Rozhovor s Remarquem.

Poslední číslo týdeníku „Les Nouvelles Littéraires“ přináší rozhovor s autorem známého válečného románu. Otiskujeme s něho podstatné partie, omezující se na minimum spíše dekorativní otázky autora interviewu. Je to první interview s E. M. Remarquem.

Paříž, 25. října 1930.

Přicházíte do Paříže rovnou z Německa. Nemohl byste říci, co soudíte o Hitlerovi?

„Nemám o Hitlerovi vůbec žádné mínění. Nevím o něm nic. Nezabývám se nikdy politickými otázkami. Z poctivosti. Myslím totiž, že politika je tak rozsáhlý obor, tak složitý a nesnadný, že je třeba, aby byl člověk výhradně politikem, chce-li se do něho pustit. Já sám usiluji jenom o to, abych byl spisovatelem. A potom myslím, že člověk, který miluje spravedlnost nade vše, nemůže být politikem, protože politika je především otázka sil a rovnováhy sil. Člověk milující spravedlnost se nemůže zabývat politikou, protože od prvních kroků na této cestě se setkává s nespravedlností.“

Co byste řekl o nepokoji, který v této době pocítují někteří francouzští spisovatelé nad současnými událostmi v Německu?

„Mohu říci jedině, myslím to zcela opravdově: Jsem přesvědčen ve svém nejlepším svědomí, že si v Německu nikdo nepřeje války. V duši německého národa neexistuje vůle k válce.“

Řekněte nám něco o tom, jak vznikla vaše kniha „Na západní frontě klid“?

„Stále vám to opakuji: nemohu uvěřit, že jsem povolán ke spisovatelství. Napsal-li jsem knihu, byl jsem k tomu donucen jedině potřebou prodiskutovat vážně sám se sebou problém, který se mne osobně týká. Jsem člověk docela normální jako miliony jiných lidí. Také problém, kterým se zabývám, zaměstnává miliony lidí. Netoužím vědět, je-li kniha, kterou jsem napsal, zajímavá nebo nezajímavá, žádám po své knize jenom, aby mi přinesla osobní řešení. Neměl jsem

nikdy úmysl napsat knihu o válce. Ani v předvečer toho dne, kdy jsem začal, jsem na to nemyslel. A potom to bylo tak: jednoho rána přiši, nelze vyjít... člověk zůstane zavřen doma... člověk přemýšlí... ptá se, jak je možné, že přece jen není šťasten, ačkoliv je zdrav, ačkoliv má zajištěný život a ačkoliv jde všechno dobře. Najednou máte dojem, že jste sám, zbaven čehosi tajemného, co nelze blíže určit. Proč jste sám? Sám? Ptám se, jak dlouho jsem v takovém stavu? Postupuji zvolna ve vzpomínkách, docházím až k válce a konstatuji, že za války jsem nebyl sám: měl jsem kamarády. Ale každý z těchto kamarádů, které jsem měl ve válce rád, byl jinak založen, měl jinou kulturu než já a přece byli mými kamarády a já je miloval. Měl jsem pocit, že jsem pevně připoután k těmto lidem, a tento pocit nijak nespočíval na společných intelektuálních hodnotách. Přemítaje o tomto kamarádství vytvořeném válkou, o tomto společenství, které nebylo založeno na intelektuálnosti, došel jsem k přesvědčení, že kdybych potkal dva nebo tři kamarády, kteří válku přežili, byl bych jim tak blízký, jako v oné době zabíjení, zatím co by mě nic nemohlo připoutat k těm, které potkávám dnes po prvé. A když to všechno bylo pevné v mé mysli, chtěl jsem to ještě prohloubit tím, že to napíši. Nebyla to tedy inspirace. Nevěřím v inspiraci literáta. Mohl-li jsem tedy myslit s jistotou něžností na svůj život za války, vysvětlíte si to tím, že mi bylo sedmnáct a půl roku, když jsem byl mobilisován. Jak pohnutý věk! Na co se myslí v sedmnácti letech? Začíná se čist, začíná se objevovat hudba. Snil jsem, že budu komponistou, a tu naráz jsem se ocitl nejdřív v kasárnách, o několik týdnů později ve frontě. A celý můj život se mění v okamžiku, kdy jsem jej začal organisovat podle svých snů. Už žádné knihy, žádná hudba.

Hřmění děl a sténání umírajících. Přepadl mě pocit, že běh mého života se hluboce změnil a že můj vývoj se bude dát jinak, než jsem snil.

Byl jsem naplněn nadšením a prodechnut velkou láskou k vlasti, jako všichni mladí Němci. Byli jsme všichni přesvědčeni, že my, chlápce sedmnáctiletí, bojujeme za spásu světa a spásu civilizace. Ostatně jsem dnes přesvědčen, že mladí Angličané a mladí Francouzi smýšleli tenkrát stejně. Ale potom! Potom! Válka byla příliš dlouhá a příliš strašná, než aby nás nepřivedla na jiné myšlenky. Potom člověk viděl všechny ty ošklivosti a všechny ty mrtvé. Něco jsme nemohli pochopit:

Viděl jsem svého nejlepšího přítele ležet v blátě se strašnou ranou v břiše... To bylo opravdu nesnesitelné a nepochopitelné, a co bylo ještě méně pochopitelné, byla skutečnost, že bylo třeba tolik let po válce a tolik let přemýšlení, aby byla proniknuta všechna surovost oněch událostí. V tom okamžiku jsem byl svírán dvěma city: válka se mi jednak zdála nezbytností, měla-li být zachráněna kultura, a druhé strany však jsem byl přesvědčen, že nic nestojí za to, aby tolik milionů lidí hynulo. A toto přesvědčení, které ve mně nabylo vrchu, mám dodnes.

Jestliže mne v Německu čas od času někteří obviňují ze zrady, je to proto, že je nesnadné připustit lásku k vlasti a zároveň víru, že války nikterak nejsou znamenitým prostředkem zajištění pokroku lidstva. Je možno milovat celé lidstvo, pracovat ve všech sil pro vzájemné porozumění jednotlivých národů mezi sebou a přece při tom milovat nade vše svou vlast.

... Byl to Davos, kam jsem se utekl, když úspěch mé knihy začal se potvrzovat. Jak víte, jsem bohužel nucen dát pozor na své zdraví a býti šest měsíců každého roku ve Švýcařích k vůli svým plicím. Úspěch mé knihy mě překvapil a dosud překvapuje, ne proto, že jsem skromný, ale docela jednoduše proto, že mám dojem, že jsem nikdy žádnou knihu nenapsal. Sotva jsem přijel do Davosu, psal mně můj nakladatel, že mně shromáždil kritiky, otištěné téměř ve všech časopisech, a že mi je posílá. Žádal jsem ho hned, aby to nedělal. Bude vždycky dost času prolistovat je, až mi bude padesát let.

Bál jsem se, že se stanu pyšným nebo nejistým a že mě svedou v tom i onom případě s mé cesty, budu-li je čist na samém začátku svého úsilí.

Nikdy jsem nečetl ani jedinou kritiku o své knize, právě tak, jako jsem nikdy nikomu nedal ani jediný interview. Nemohu porozumět

tomu, že se lidé snaží ze mne vytáhnout všelijaká prohlášení, protože moje nejlepší je v mé knize, v knize, která opravdu má pro mě jedinou výhodu: vrátila mi mou neodvislost. Jinak pro mě znamená jen nevýhody. Ne právě nejmenší z nich je ta, že mě zbavila přátel, kteří mně byli tak drazí, zvláště mezi mládeží.

Co se ve skutečnosti přihodilo? Před mým „úspěchem“ jsem navštěvoval přátele a oni mě přijímali radostně. Teď však, oznámím-li jim svou návštěvu, nenalézám v jejich společnosti bývalou srdečnou důvěrnost. Přijímají mě s nádechem neznámých, pro něž jsem zajímavé zvíře. A stále se musím ptát s hořkostí, když ke mně přichází některý z nich: je to ze sympatie k mé osobě nebo, oslněn mým vnějším úspěchem, je přiváděn touhou, aby se mohl chlubit, že byl pohromadě s člověkem „slavným“, jak říkají...?

Kdysi, když jsem se vracel ze šestiměsíční cesty, všichni moji přátelé byli šťastni a oslavovali jsme to. Dnes jejich citlivost nezná mezi a opomenuli napsat jednomu nebo druhému, považují mě za pyšného. Ujišťuji vás, že moje situace se stala nesnadnější a nepříjemnější než dříve.“

Byl jste na německém vyslanectví?

„A proč? Byli by mě tam přijali, kdybych nebyl měl úspěch?“

Dokončujete druhou knihu. Napsal jste ji stejně rychle jako první, o níž jste se mi přiznal ohehdy, že vám její úplné napsání a zredigování trvalo šest neděl?

„Ne, tentokrát to bylo daleko delší. Chtěl jsem tam studovat způsobení lidí vyšších ze zákopů k životním podmínkám poválečným. Bylo třeba ukázat je, jak snášejí dobu naprostého rozkladu, ačkoliv se můj román odehrává v Německu, jsem přesvědčen, že je jeho děj společný všem národům, kteří se zúčastnili světové války.“

A jaký je její titul?

„Francouzsky *Après*, německy není ještě určen. Je ovšem stanoven v mé hlavě, to jest *Der Weg zurück*, ale zjistilo se, že ho nějaký spisovatel již použil pro knihu, kterou jsem neznal.“

Kompozice románu *Après* byla dosti obtížná. Začal jsem dílo třikrát delší než *L'ouest rien de nouveau*. Zkrátil jsem později rukopis o dvě třetiny, a tak *Après* bude jen o něco delší než moje první kniha. Škrtil-li jsem, bylo to jedině proto, abych neunavoval epizodami celkem sobě podobnými. V podstatě všechna fakta, která jsem chtěl popsat, všechny poválečné události byly si podobny, a tak bylo nutno vybírat a vyprávět jenom nejfrapantnější.

Ale dosti, přejdeme k jiné věci. Nikdy jsem dosud nemluvil tolik o svých knihách. Kdybych rád mluvil o svých knihách, nebyl bych než dobrým administrátorem svých knih.

Až ukončím svou životní práci, budu se moci zeptat, bylo-li dobře uděláno, co jsem udělal. Teď vím jedině: že mi zbývá učit se mnoho věci. Chci se jím naučit a k tomu užívám svého času. Chci číst, mnoho číst. Jsem nadšen pro hudbu, horuji pro Beethovena. Jedním slovem: úspěch, který není důležitý, který nic nedokazuje, způsobil převrat v mém životě. Je teď třeba, abych zavedl nový pořádek ve svém životě.

„...mám život nade všechno rád, také kniha má pro mě cenu jen tehdy, učí-li nás více milovat život, zbavuje-li nás naší rutiny, aby nás donutila přemýšlet o největším ze všech problémů, na nejzáračnější zázrak: že žijeme!“

ŽIVOT A INSTITUCE

Berty Ženatý:

Může kulturní člověk žít spokojeně v Americe?

Přednáším-li veřejně, zpravidla zahajují svoji řeč žádostí, aby si posluchači dělali „mentální poznámky“ — a pak, aby na konci přednášky mi kladli otázky. Nechci tu stát jako devadesát procent řečníků,

kteří po šedesát nebo osmdesát minut mentorují s dlouhým ukazováčkem, kteří nakonec očekávají obligátní potlesk (často to bývá potlesk „probouzejících se posluchačů“, že bohudík je konec) a kteří odcházejí s vědomím: „Teď jsem jim to řekl — a ani ceknout nesmějí.“

Mám rád debatu. Je to můj živel. Nerad skáči v ringu a provozuji „shadow fighting“, boxování se stínem. Mám rád, když dobře okovaný a dobře orientovaný protivník hodí rukavici na žíněnku a přihlásí se k mozkovému mejdanu.

Jedna z nejčastějších otázek, kterou mi lidé dávají, bývá, zda se v Americe (rozuměj U. S. A.) vůbec oceňuje kultura, zda tam mají smysl pro umění, jakými jsou hudba, malba, sochařství, literatura atd.

Podle toho, jak tyto dotazy jsou kladeny, a podle toho, co v novinách čtu, vidím, že velká většina našich lidí si představuje tu Ameriku jako velkou *dollar* *o* *v* *o* *u* *b* *a* *ž* *a* *n* *t* *n* *i* *c* *i* a všichni že jsou honci za dolarem a pro nic více nemají smyslu.

My máme dětinnou radost, když (díků naší sporadické znalosti angličtiny) objevíme knihu neb amerického spisovatele, který kritizuje a tepe pustotu a prázdnotu určitých zbohatlých kruhů. A zatím to není jenom *Mencken*, jenom *O'Neill*, jenom *Dreiser* nebo *Lewis*, kteří kudlají ty newyorské zbohatlíky nebo ironisují ty zkostnatělé moralisty z Kentucky — je jich tam desítek a tuctů podobných kritiků, kteří nejen kritizují existující řády — ale kteří (zatrolený dolar) i na těchto kritikách bohatnou. Bohatnou i z Evropy, neboť to jsou ti chlupáci, to jsou ty pravé knihy, které evropští nakladatelé žádají.

Mencken je výborný člověk — a ostatní také. Jsou nejen výborní, ale také *n* *u* *t* *n* *i* a vysoce *p* *o* *t* *r* *e* *b* *n* *i* pro poměry americké. Oni, abychom tak řekli, svou negativní spisovatelskou činností tepou ty, kteří tepání zaslouhují. Jsou to zpravidla kruhy milionářů nebo zbohatlíků a ti (— prosím, u nás také —) nemají čas číst knihu anebo myslet na věci nebo pěstovat věci, které se dají přikrýt pojmem „kultura“.

Nežli půjdu dále, dovolte, bych vám prozradil, že mám z toho velkého potlesku, platicího kritikům, strach. Bojím se, aby ho *Mencken* neuslyšel, aby se nakonec nepřijel podívat na ten Starý kontinent, aby snad nepřivezl svůj břítký mozek a nepodíval se na nás na všechny zde hodně zblízka: Amen, amen pravím vám — nepoznali bychom se v tom kulturním zrcadle, které by nám strčil před nos! Proto, dear friend *Mencken*, seď pěkně v New Yorku, a dear friend *O'Neill*, seď pěkně ve své milionové vile na Floridě a tepej jedině ty miliardáře americké.

Stále palčivou otázkou jest, zda život v Americe jest tak „vyvinutý“, že by normálně kulturního Evropana, řekněme obyvatele Prahy nebo Berlína, Vídně nebo Paříže, mohl úplně uspokojit. Zda by takový Evropan musel udělat kompromisy svému uměleckému „já“, anebo zda by se musel trochu přizpůsobit, přeorientovat, přeasimilovat a v kterém směru.

Vyjímám ovšem ony lidi, kteří z pouhé neinteligence nemají přizpůsobovacích schopností, kteří jsou šťastni jen ve svém divadelku, jen v lóži číslo pět a je-li určitá hra obsazena jen jejich miláčky. Taci lidé se podobají onomu Američanu, který utekl z „barbarské“ Evropy třetího dne, neboť mu nedovedli podávat jen americkou snídani, jen ty grapefruits, jen to shredded wheat a jen ty ham and eggs s bílou kávou, jak byl tomu zvyklý z domova.

Takové lidi vyjímám.

Je tedy vůbec nějaká americká hudba anebo je jí vůbec dosti, aby kulturní člověk si mohl vybrat a byl spokojen?

„Americká“ — toť mlhavé slovo! O jaké generaci Američanů mluvíme? První, druhé, šesté? Všecky jsou evropské. Všecky národy evropské tam vnesly své písně a svoji hudbu — hlavně tu národní hudbu — a tak vznikaly písničky naprosto nové. My pranic nevíme — zde v Evropě — o farmářských písničkách, o oněch barn songs (stodolových písních), které svým humorným a procítěným obsahem se plně podobají našim slováckým, tyrolským nebo milostným italským písním. My nic nevíme o Cowbojských písních, my teprve nyní se trochu cosi dovídáme o černošských písních, které jsou téměř výlučně spirituálního obsahu a dostaly impuls od protestantských duchovních písní.

V té ohromné Americe, kde jsou pralesy, veletoky, pouště, úrodné stepi, nebetyčné hory, kde se rozsidlovali naši i domorodí lidé, musely přec povstat nové písně nebo staré se musely přeměňovat.

Důkazem toho, jak hluboko jest zakořeněna láska k hudbě mezi širokým obecnstvem, jest fakt, že jest přes šest milionů radiopřístrojů v U. S. A.

A jaké hudební programy se podávají!

Byli byste překvapeni, kolik pian jest v amerických rodinách. Neznám statistiku, ale vím, že by byla zdrcující pro capita ve prospěch Ameriky. Kdo na ně hraje, co na ně hrají? Totéž, co naše dcerušky — hudbu komponistů celého světa. Jak mnoho toho hrají? Stejně tolik jako naše dívky, jedny se snaží docílit virtuosity, druhé se doklímprovat do sňatku.

Neznal jsem jedinou střední školu ve Spojených státech, jedinou universitu neb vysokou školu, která by neměla svoji hudbu. Mají je naše školy? Být tu Mencken mezi námi, tak by — při zběžném pohledu na naši studující mládež — řekl, že jsme hudební barbaři! . . .

To máte vidět, když je začátek školního roku, jak pochoduje osm, deset hudeb všech středních škol a jak si dovedou bříinknout do bubnu a zatroubit. Že mají pochody nemožné? Mají prostě jiné! Je z nich cítit trochu tu prérii a anglickou řeč, která má jiný spád, jiný slovosled, jinou zvučnost.

Maďarský marš (při němž každý Maďar přichází do extáze) má jiné složení nežli německý, Italové nebo Francouzi by byli vypískáni „lidem“ Vídne, který věří v pořádný Radetzky-Marsch! Kde máte naše studentské písně? Nikde! Víte, jak je tlustý zpěvník amerických universitánů? Pravda, je v tom mnoho melodií ze „Starých vlastí“. V porovnání s americkými studenty naši vysokoškoláci téměř vůbec nezpívají. Pěveckých kroužků, různých fraternities (bratrství), pěstujících zpěv a vyprávěcích cenů na pěkné písničky, mají americké university tolik, jako žádné jiné vysokoškolské studentstvo světa! Ano, němečtí studenti zpívají, je to pravda, ale musí být u toho ten Spatenbräu anebo nějaké to Salamanderreiben. — Američtí studenti zase mají bojovné, veselé sportovní písně, které vznikly v jejich stadionech, které prýštily z jejich veselých letory milující pohyb a volný vzduch!

Pěveckých sdružení dospělých lidí — toho rázu, jako je má ku příkladu Německo — jest v Americe daleko méně. Proč? Není prostředí! Není kavárna a není hospod! V Německu skoro každý Gesangverein má sídlo v hostinci. Zavřete hospody v Německu a zasadíte nejtěžší ránu pěveckým sdružením. Nebude jich ani polovice.

Hudba!

To je starý argument.

Američané říkají: „Co ty všechny skladby všeho světa, což to není stejně naše? Nejsme my z celého světa? Že nemáme vlastní hudbu — doposud? Rozhlédněte se, co Amerika dělá již teď na svých konservatořích. Zatím co my měli plně ruce práce, abychom z této ohromné džungle udělali obyvatelnou zemi, vaše bohaté církve najímaly umělce, vaši šlechtici platili skývu chleba umělcům, aby tvořili. Naši bohatí lidé již také začali otevírat štědrou ruku a budujeme rapidně svoje vlastní hudební centra.“

George Eastman dal již celkem osm milionů dolarů na vybudování hudební školy při universitě Rochester. Sta a sta žáků navštěvuje tyto skvěle vybavené ústavy. Jiní boháči činí totéž a tak zanedlouho uvidíme Ameriku v popředí — stejně jako je dnes již ve školství (nedávno ještě zakrnělém) anebo v literatuře.

Když mi někdo řekne, že „hudební Amerika“ jest vlastně kádr evropských umělců, tak se ho ptám: A co je drží v té „nekulturní a neumělecké“ Americe? Je to dolar? Pak títo veleknězové naší hudební kultury nejsou nežli renegáti, kteří i své umění dali do služeb mamonu.

Ale ne, přátelé! Není to dolar anebo jen a jediné dolar, nýbrž je toto pěkné prostředí, v němž se naši umělci mohou uplatnit. Naši čelní umělci přicházejí do U. S. A. a k svému ohromnému překvapení poznávají, že tu je teplé, chápající, umělecké milieu, i n s p i r u j í c í a n i k o l i v u t l o u k a j í c í. Prostředí mnohostranné, prostřední hudbymilovné — ovšem, že trochu „jiné“ nežli ve Vídni, Praze neb Moskvě, ale přec jen svérázné sympatické.

Amerika chce slyšet celý svět, chce vidět celý svět, a proto je v ní hudby z celého světa tolik, jako nikde na světě!

Literatura americká!

Předně — my o ní zde v Evropě víme velmi málo. O „kritických“ víme! Ale kritičtí spisovatelé jsou v poměru asi 1 : 10 k dobrým, normálním — jak bych je rychle nazval — nu, řekněme „standardním“ spisovatelům. My ku příkladu nemáme ani zdání o té řadě spisovatelů, o těch autorech specialisujících se na dětské knihy a na pohádky, o těch průmyslových a sportovních spisovatelích, kteří čerpají svoji látku hlavně z tempa moderního života. My nic o nich nevíme — a proto nejsou a neexistují v našich myslích. A kromě toho: zase jedna zvláštnost Ameriky. Vynikající spisovatelé nevydávají jediné knihy, oni píšou pro ty tak rozšířené a na tak vysokém stupni stojící magaziny. Oni každého týdne mluví ústy jediného magazínu k půldruha, k dvěma, k dvěma a půl milionům čtenářů. Američan není k n i h o m o l, ale přes to je to nejvíce čtoucí člověk na světě! Pro něho rotačka, papír — a produkt obojího: kniha ničím není — je to pouze mediem, prostředím a prostředkem ku přenášení myšlenek, ku vyprávění povídek. Zase rozdíl v nazírání na povahu, ne na podstatu tištěného slova. A přec jen má Američan svoje typické knihovní police po obou stranách krbu tak rád!

Němci vydají v í c e knih. To proto, že dle jejich mentality jen tehdy je člověk „kapacitou“, až vydá knihu. Německý obchodník ve Smyrně napíše knihu „O kobercích“, jiný v Angoře „Studium o kozách“, třetí v Heidelbergu „O kováních na starodávných vrstech“, čtvrtý z Berlína „O rodokmenu Schupopolicistů“.

Němci jsou knihoposedlí a nemajíce magazinový způsob, jako ho má Amerika, figurují v tabulce vydaných knih na prvním místě. To je však velmi zkreslující obraz „kulturnosti“ nebo „nekulturnosti“. Kdyby Amerika

položila na stůl román proti románu, povídku proti povídce (dle hodnoty a obsahu), kolik ona toho týdně v stamilionových nákladech (prodaných, tedy kupovaných a tedy pravděpodobně čtených) vydá, tak by proti té záplavě nemohl existovat jiný národ.

Konkurenční boj magazínů nutí ke kvalitě. Myslím na ty vedoucí časopisy, ne na šmejd.

Dosud jsme bohužel nepoznali americké autory proto, že naše valuta na jejich i skromné požadavky nestačí. A pak vina trčí tak trošku i v nás a v našem obecnství. Překládáme rádi autory, kteří na Ameriku nadávají. To je nám po chuti, to se hodí naší mentalitě. Pochopitelně, chudá přízeň má ráda, když někdo do bohatého strýčka občas rýpne!

Američané mají celou řadu autorů a autorek těžkého kalibru, ale kromě toho vynikají velmi schopnými „short story writers“ — spisovateli krátkých povídek. Je to nový způsob psaní, který je typickým a příležitým produktem amerického života, jeho mentality a publikační techniky.

A teď přicházíme k dalšímu bodu — malířství. Magazín, čtrnáctideník, měsíčník, jest společnou palubou pro literáta-umělce a malíře-umělce.

Vezměte kterýkoliv z lepších amerických magazínů do ruky a budete muset přiznat, že v obrázkové části, v uměleckém provedení ilustrací jsou Američané na neobyčejně vysokém stupni. Nemluvím o reklamní části — o té je to všeobecně známo, ale mluvím o těch reprodukčních maleb, doprovázejících romány nebo ony krátké povídky.

Mnohdy slyším od našich umělců: Američané nejsou umělci — jsou to výborní technici — a když se dovolují pokorně otázat, v čem je rozdíl mezi obojím, tak se dovidám, že pravý umělec si maluje, co chce, kdy chce a jestli chce, kdežto technik (třebas štětcem umělce) maluje, když musí, když má časový limit, když se domluvil na platu. Americký umělec prostě nezná onen bohemismus, v němž si mnozí evropští lidé libují, a co jim — domněle — dává vyšší klasifikaci.

Nad mým krbem visí překrásný obraz jednoho česko-amerického malíře. Jsou to mexické kaňony. Tento člověk (je předsedou Uměleckého klubu v Chicagu) prošel malířskými školami v U. S. A. a dopracoval se pěkného jména a postavení. Mluvil jsem s ním o tom. Řekl mi: „Je to divné, jaké stanovisko naši umělci ve staré vlasti zaujmají. Oni opovrhují člověkem umělcem, který v pondělí dostane manuskript se žádostí, aby k povídce do desíti neb čtrnácti dnů nakreslil dvě olejomalby. My prostě stavíme své schopnosti do proudu života. Jsem umělec — a nebudu mi ani čárka proto, když si v pondělí přečtu pozorně románek, když podle své umělecké koncepce si vyberu z děje dva, tři dramatické momenty a když je pak dramaticky dám na plátno. Podívejte se — já neodmítnu ani velkým firmám, přejí-li si nějakou pěknou dívčí postavu pro svůj jarní katalog. To, že se účastním denního života a že pochoduji se svým uměním rámě vedle ramene s tímto životem, to mne ještě nedegraduje v mých uměleckých výkonech. Pro svoje Já, pro sebe mám vždy času dost — podívejte se na mne. Mám měsíc volno v zimě — a trávím tuto dovolenou zpravidla v Mexiku mezi Indiány a tam si maluji, co srdce ráčí. Pak mám volné dva měsíce v létě. Sednu se svými kluky do našeho velkého auta, vezmu barvy a udici a hajdy do kanadských lesů. Tam si maluji. Která z mých maleb je umělečtější, ta, kterou vykonám v době prázdnin, nebo ta, kterou vykonám v době pracovního sezony? Možná, že se moji kolegové v Evropě na mne dívají s despektem,

možná, že si myslí, že pravý umělec má chodit se štaflí pod paždí, s velkým kloboukem, dlouhými vlasy — pak že teprve jsem člověkem, který zasluhuje jména umělec. Ale auto? Žít život tak, jak ho druzí žijí? Myslet tak, jak druzí myslí, ladit své umění do té symfonie života — ne, to degraduje, to dělá z umělce technika!“

Letos na jaře jsem viděl na Fifth Avenue ve výkladu jedné železniční společnosti překrásnou velkou olejomalbu. Divočinu z Rocky Mountains. Umělecká koncepce obrazu byla ohromující. Vršky hor hořely zapadajícím sluncem — údolím se řítily horský potok, vody se třísily a vířily. Vedle na břehu naznačena byla malá nitka, linka. Železniční trať! Ruka lidská zdolala tuto zdánlivě nezkrotitelnou přírodu. Obraz měl duši, nutil k myšlení. Vešel jsem do krámu a ptal se, nemají-li reprodukcí obrazu. Neměli již, šla pryč na dračku. Řekl jsem, že jedu do Evropy a chtěl bych vzít s sebou pro své přátele a ukázat jim produkt amerického umělce. Pán krámu mi dal ruku na rameno: „A vy, přáteli, stojíte o tu nevděčnou práci přesvědčovat Evropany o tom, že my něco po umělecké stránce také dovedeme? Nechte toho.“

Možná, že měl pravdu. Možná, že ani dnes jsem se neměl chopit péra. Ale domýšlivost mnohých našich lidí, to nadnášení se, ono zdůrazňování oné velké kulturní převahy Starého kontinentu nad Novou Zemí přímo vyzývá, aby člověk řekl, že tu jde o velký omyl.

Kulturní člověk m ů ž e žít v Americe, aniž by se musel vzdát podstatných zvyklostí. Možná, že to divadlo nebude v Clevelandu takové, jako je snad v Brně. Možná, že ty křivé naše kulisy budou v Americe rovné a čisté, možná, že ty neventilované lóže budou tam ventilované (ó vy nekulturní technici, proč jen strkáte prsty do našich stánků umění, v nichž se nám to tak krásně dýchá a dechem druh druhů hřejeme?).

Amerika není tak nekulturní, jak se mnohým našim lidem zdá. V průměrném domku malého člověka najdete „umění“ v té neb jiné formě daleko více, nežli v obydlí výše postaveného a lépe situovaného našince. Vyspělost, dokonalost a láce radia přináší vám hudební umění ve všech možných variantách, laciné magazíny a vysoko stojící systém veřejných knihoven dodá lacino a rychle nejlepší autory přímo na váš stůl, umělecky provedené věci pro denní potřebu, krásné kresby tiskem a krásné malby v poměrně velmi početných obrazárnách jsou vám lehce dostupny.

Vadou — s evropského hlediska — jest, že i to „umění“ se v Americe z d e m o k r a t i s o v a l o. Ztratilo jakoby hodnotu. My si přejeme, aby chodilo kdesi vysoko, aby neobléklo ten občanský kabát, my děláme, jako bychom se měli stydět za honorované umění, my simulujeme, že peníze s umělcem nemají mít moc společného. My hřešíme přespříliš na reputaci „starých mistrů“, halíme se do togy kultury, abychom zakryli, že jsme pod ní přec jen obyčejná lidská zvířátka. Nevím, přátelé, čemu bych dal ve svém pokoji přednost, zda malbě „starého mistra“, znázorňující archanděla Gabriela neb nějakého pokřiveného Adama, anebo olejomalbě vymydlené dětské hlavičky, kterou od umělce (neb libo-li technika) objednal reklamní manager továrny na mýdlo!

Nevím, zda nejsem z rovnováhy! Zda ty buňky civilizační nesežraly v mých útrobach všechny buňky kulturní. Neměly by, vždyť se mi nejen dostávalo v mládí hodin na housle a klavír, nejen jsem se učil sedm let malovat u profesora, nejen jsem zpíval pět let ve Filharmonické besedě — a přece jen anebo ještě lépe: právě proto tvrdím, že Amerika není onou kulturní pouští, za jakou ji tak mnozí naši kulturníci mají.

Josef Vlasák:

Americké kluby s večerí a hnutí Y-klubů.

„Už i u nás se začíná organisovati styk se zahraničními přáteli; máme Rotariány, PENklub i slušná společenská střediska, ale toho všeho je ještě málo.“

Masaryk o interviewech v podání Karla Čapka.

I.

Tvrdí se, že jsme přespolkování. Je to jistě pravda v tom smyslu, že máme mnoho spolků pro různé účely a cíle, zřízených jeden podle druhého, tak že se podobají jeden druhému jako vejce vejci. Vyplňují dobře svá poslání, přitom však jejich členstvo i jeho vzájemný poměr jest věcí vedlejší. Členstvo zůstává i při té skutečné přesile spolků stále tímž nespolečenským, málo přátelským prvkem, jakým se i každému cizinci jeví.

Snad nejtíže to vše pociťuje mladý muž. Začal si již sám vydělávati chléb. Důvěrná přátelství se spolužáky přestala. Je-li členem některého tělocvičného spolku, Sokola atd., najde přátele. Ne však vždy ty, mezi které by byl přitahován i mimo povinné hodiny. Ani členství ve sportovních sdruženích neposkytne mu to, po čem touží, neboť i tato sdružení mají účel, úkol, o který se starají, člověka samotného mají jako prostředek.

Jest mnoho věcí, o nichž je nutno uvažovati. Vedení a výchova dnešní mládeže spěje k tomu, aby žila lepším a čistším způsobem. Dnešní mladý muž ponejvíce neumí kouřiti, je buď vůbec nebo téměř abstinent. Při tom však nemá téměř možnosti, pokračovati ve směru, který je mu vštěpován. Do studentského domova již nepatří, nemá vlastně kam choditi. Je odkázán na dva nebo tři své důvěrné přátele. Jsou to ponejvíce kolegové, tedy téhož zaměstnání; mluví dny, týdny i měsíce o tomtéž, o povolání, o svém obzoru, který tím, že jej během času důkladně pozná, scvrkne se na rozhled mravence. Není-li však ani těchto, je přímo nucen jíti do hostince, kavárny, jediného společenského střediska našeho života. Jak dlouho zůstanou neporušeny vštěpované zásady nového člověka, je na bílé dni.

Je málo organisací, které by tento nový tep života sledovaly a staraly se o nápravu. V menších střediscích téměř žádná, ve větších pouze YMCA, ke které v hlavních městech přistupují i jiné organizace. Aby však tak bezvýhradně a cele staraly se o mladého člověka, není ani jediné.

Že skutečnost je taková a touha každého mladého muže po družnosti a přátelství není naplněna, pocítil jistě každý. Týdny a měsíce, ba roky vzpomíná na školní přátelství, léta, ba celý život na přátelství uzavřená na vojně. Neboť vojna přivádí k sobě lidi bez předsudků a zvláštních ambic. Vzájemný poměr presenčně sloužících vojáků je přísně demokratický. Tak demokratický, že není druhé příležitosti v životě.

Anglosasové, tito velcí učitelé žití, pochopili tyto nedostatky velice dobře. Vytvořili proto organizace, odpomáhající tomu, vyznačující se prostotou prostředků a dosahující přes to dokonalých výsledků.

II.

Zvláště v tom vynikli Američané. Sami o sobě tvrdí, že jsou ochotni organisovati všecko, vždy a všude. Podivné instituce vyrůstají u nich přes noc. Takové, jejichž život je nutný, aby trval, neboť odpovídá lidské

potřebě, i takové, které v zárodku umírají pro svoji neužitečnost.

Mezi těmito mnohými organisacemi, které se objevily na obzoru právě před 25 lety, byly počátky klubů služby s večerí (service luncheon clubs). Prvý z nich byl Rotary. Účelem jeho bylo: „v obchodě podrbatí se navzájem na zádech“, „scratch each other's backs in business“ — úkol čistě sobecký.

Dnes je v U. S. A. přibližně 30 různých organisací utvořených podle Rotary. Asi 12 z nich je úplně osamostatněno. Ostatní mají jedno sto nebo více klubů rozptýlených po celém státě. Rotary mají nyní přibližně 3200 klubů v 52 zemích, neplatily nikdy ani cent platu organisátorovi a mají pouze dvě výsadní listiny (charters), jednu v Douglas, Arizona z r. 1924 a jednu v Treadway, Anglie z r. 1927. Kiwanis na druhém místě mají největší počet klubů, přibližně 1800, ale jsou činny pouze v U. S. A. a Kanadě. Na třetím místě jsou Lions kluby s 1000 kluby ve Spojených státech a Kanadě.

Průměrná hodnota těchto 6000 klubů, někdy i do jisté míry podivínských, je průměr celého obchodního života a zaměstnání jejich členstva — ne více, ne méně.

Ačkoliv jsou tyto organizace někdy povrchní a ačkoliv mohou býti jejich slabiny veliké, přece tato fakta zůstanou nediskutovatelná:

že zvítězily donucením svých členů navštěvovati schůzky pravidelněji, než v jiných dobrovolných organisacích, je obvyklo, jakož i malým obratem členstva, a to i v případě, když některý člen zemře nebo ztratí své zaměstnání, vzhledem ke kterému byl přijat;

zvítězily ohromným množstvím dobrovolné služby, konané muži obchodu, téměř bez výkonné nebo dohlédací práce konané placeným štábem. Jistě i skutečnost, že ten, který vede, je známý člověk a dobrovolník, zvýšila jejich úspěch a výbojnost.

Měly přímý vliv na pozvednutí mravnosti a morálky v obchodu i živnostech.

Vedly velké množství mužů k důvěře, že nevymizela dosud taková věc, jako je duch služby, ačkoliv dříve bylo možno o tom pochybovati. V určité činnosti, jako je práce ve studentských půjčkových fondech, práce se slepci, starost o děti mrzáčky, vzájemné poznávání, vykazaly překvapivě široké výsledky práce. Činnost tato vedla právě k tomu, že mnohý humánní zákon byl odhlasován a mnohá státní podpora byla vyplacena.

III.

Koncem roku 1920 v toledském sdružení YMCA ve Spojených státech skupina mladých mužů, organisovaných v jednom z mnoha klubů mladých mužů tohoto sdružení, toužila uzavřiti těsnější styky. Po mnohých poradách a diskusích rozhodnuto utvořiti klub dle vzoru Rotary klubů s výhradami co do věku a povolání. Rozhodnuto, aby byly konány týdenní schůze, vybírány příspěvky a hlavně upraveny a zesíleny předpisy o návštěvě.

Ačkoliv členové tohoto prvního klubu neměli v úmyslu stavěti se proti tvoření nových klubů, přece dva roky trvalo než druhé kluby počaly býti tvořeny. Stalo se tak v roce 1922. Během několika měsíců tohoto roku byly podobné kluby, zvané Y-kluby, kluby YMCA (Y's mens clubs) utvořeny v šesti ohioských sdruženích YMCA. Jak YMCA, tak i obchodní komory, místní obchodní sdružení, náboženské federace a j. docela přirozeně rozeznaly, že podobné kluby mají býti tvořeny. To bylo velmi vítáno a proto ihned následovalo utvo-

ření sdružení Y-klubů v Ohio. Jest zajímavý sledovat, jak rychle bylo postupováno se zakládáním Y-klubů i celých státních sdružení v ostatních státech Unie! Výsledek toho byl sjezd Y-klubů v Atlantic City v listopadu 1922, kde bylo organizováno celostátní sdružení Y-klubů s Pavlem Alexandrem, advokátem, spoluzakladatelem prvního Y-klubu v Toledo, jako prvním předsedou.

Vývoj celého hnutí od roku 1922 jest podivuhodný. Nebyl to vždy růst zdravý, mnohé kluby byly zakládány příliš rychle a nedbale, s nepečlivým výběrem členstva, proto zanikly, ale přes to celý vývoj vykazuje do dnešní doby takový úspěch, jakým se nemůže pochlubiti žádné podobné hnutí.

K 1. říjnu tohoto roku vykazuje Y-hnutí 159 činných klubů umístěných v 9 zemích se 4000 členy. Jsou to tyto země: Austrálie, Ceylon, Čína, Československo, Estonsko, Japonsko, Kanada, Mexiko a Spojené státy včetně Havaje, Filipin a Západní Indie.

IV.

Jest tudíž hnutí Y-klubů v činnosti i u nás. První klub byl založen 1. října 1928 v Hradci Králové Janem Šafkou, navrátilivším se ze čtyřletého pobytu v Kanadě do vlasti, za pomoci sekretáře Jana Appla. Druhý klub byl založen letošního roku v Praze a třetí klub se právě tvoří v Brně.

Kluby konají pravidelné schůzky jedenkrát v týdnu v určitý den a přesný čas. Každá schůzka počíná večeří, po které následuje čtení zápisu poslední schůze, došlé pošty, pozvánek a jiných věcí, pak následují dotazy a novinky dne atd. Nato přejímá předsednictví a tím i řízení schůze na tento den určený člen, který pravidelně buď sám, nebo jím pozvaný host přednáší o některé aktualitě nebo zajímavosti. Že výběr i rozmanitost přednášek a zvláště po nich následujících debat je velice cenná a zajímavá, vyplývá ze sestavení členstva. Každý člen musí zastupovati určité zaměstnání a býti v něm pokud možno vynikajícím; proti jeho přijetí nesmí býti mezi členstvem námitek. Celá tato dvě hodiny trávající schůzka končí hudbou, zpěvem nebo hrou.

Stanovy Y-klubů jsou jednotné pouze v základních třech člancích, a to: jméno, účel a členství. Jinak možno je upravit zvyklostem i potřebám té které země. Jméno je „Y-klub“, angl. Y's Mens Club s heslem: „Uznávati povinnost, jež doprovází každé právo.“ V těchto šesti člancích je stanoven účel klubu:

1. Pěstovati všude dobré přátelství mezi mladými muži a členy sdružení YMCA.
2. Poskytovat mladým mužům příležitost, aby byli lépe zpraveni o soudobých zájmech a problémech na poli občanském, hospodářském a sociálním.
3. Účinnou službou podporovati významná lidumilná a společenská hnutí.
4. Povzbuzovati ke zdatnosti v občanském životě a vystříhati je jednostrannosti politické a církevní.
5. Zdravou výchovou charakteru rozvíjeti pravé vlastenectví.
6. Sloužiti účinně, jednotlivě i společně, aby se každá složka činnosti programu sdružení YMCA plně rozvinula.

Jako členové mohou býti přijímáni mladí mužové od 20 do 40 let, náležející k určitému v seznamu uvedenému povolání (která možno doplňovati) s dobrou pověstí a kvalifikací, nanejvýše dva toho kterého zaměstnání.

Celek je doplněn drobnými zvyklostmi, které tvoří

stěžejní body organizačního úspěchu. Je to na př. společná večeře, řízení schůzky pokaždé jiným členem, společná volba příštího programu, posluhování při večeři podle pořadí, tak aby nikdo nebyl vynechán, možnost býti volen za funkcionáře nejvýše ve dvou po sobě jdoucích semestrech, t. j. nejdéle 1 rok, pokutování špatné docházky a j.

Podle nabytých zkušeností organizace Y-klubů dobře a účelně může doplniti mezeru, která se jeví pro mladého muže v nynější úpravě společenského života. Zahrovnati může v sobě sice jen poměrně malý počet mladých mužů, neboť klub může míti nejvýše kol 30 až 60 členů, avšak každý člen má určitou hodnotu, která znásobena službou, kterou celek koná ať již pořádáním přednášek, veřejných diskusí, společenských večerů nebo dohledem na sdružení učňovská a j., vykazuje takový přírůstek společenských, výchovných a vzdělávacích hodnot, že výsledek zvláště v menším středisku může býti velmi značný.

Hnutí celé je pod skutečně hřejivou, přátelskou, ba přímo bratrskou účastí přátel ve Spojených státech kteří s opravdovým pochopením těší se z úspěchů a pokroků, které jsou dosahovány. Nutno poznamenati, že pro členy klubů v Americe má celá naše republika značně exotickou příchuť, vždyť členstvo je právě průměr občanstva Spojených států, a tudíž dotazů po našem životě a historickém vývoji je poměrně dosti. To se přirozeně týká i ostatních zemí, nanejvýše Číny, se kterou jsou naše kluby v čilém písemném spojení. Je zajímavý sledovat rašení mladé generace čínské, zobrazující se zvláště v časopisu, vydávaném Y-klubem v Tientsinu.

Jest proto přirozeným důsledkem, že znalosti o nás se šíří, avšak přes to mile překvapí, když v oběžníku vydávaném pravidelně ústředím Y-klubů objeví se článek zdůrazňující, že idea musí býti tam, kde má býti dosaženo úspěchu, a jako vzor idey konající divy je dán obdivuhodný a přímo zázračný případ našeho národního probuzení končícího osvobozením národa.

V Ě D A A P R Á C E

Jan Korecký:

Chemie a špionáž.

...V rumunské vyzvědačské aféře zatčena 31letá dr. ing. Cecilie Ausländerová, která měla vyzvědačům opatřovati chemické inkousty, pochází z Bukurešti. (Lidové Noviny 23. října 1930.)

Po světové válce našla špionáž v Evropě úrodnou půdu. Vzniklo tolik nových států, nových hranic a třecích ploch, na nichž se jí dobře daří. Desítky velkých vyzvědačských afér, které se po válce provalily a jichž jsme bohužel ani my nebyli ušetřeni, daly nahlédnouti skulinami do evropského vyzvědačství i čtenářům denních listů. Zájem veřejnosti o praktiky tohoto podzemního nebezpečného zaměstnání, nepostrádajícího romantiky a sensačnosti, vedl k publikování řady více méně autentických pamětí a vzpomínek na špionáž válečnou a předválečnou. Bylo by pokrytectvím rozhořčovati se nad vyzvědačství toho či onoho státu, neboť nemůže se bez něho obejiti žádný stát, který pro své vojenství a politiku potřebuje informací, jichž nelze získati legální cestou. V rozpočtech státních se potřebné částky přirozeně nevnímají ztrácejí a každý stát rozhořčeně odmítá podezření a zodpovědnost, jsou-li někde jeho lidem přiskřípnuty prsty. I jméno

„vyzvědačství“ se jemně zakrývá pod různými zpravodajskými službami a úřady. Vyzvědačská taktika spočívá v získávání zpráv a informací, dokladů, výkresů, spisů a jiného materiálu a v jeho dopravě na patřičné místo.

Vyzvědačství potřebuje proto technické pomůcky k reprodukci původních spisů a k tajné dopravě zpráv. Vedle osobního důvtipu a technické zručnosti individuální záleží i na technické dokonalosti pomůcek, které vyzvědači dává do ruky jeho organizace. Je proto pochopitelné, že špiónáž používá nejmodernějších method fotografických i chemických k reprodukci listin, že ve fotografii používá nejdokonalejších přístrojů a k psaní zpráv neviditelných inkoustů a nejkomplicovanějších systémů nenápadného šifrování. Za války, kde činnost vyzvědače je obohacena i o organisování sabotáží, přistupují jako pomůcka přístroje k zakládání požárů a výbuchů, z nichž mnohé jsou rázu zcela chemického, na př. proslulé „modré tužky“ německé sabotáže ve Spojených státech, obsahující chlorečnanový zapalovač s kyselinou sírovou.

V míru pracuje vyzvědačská organizace snadněji a také mírový materiál špiónáže bývá objemnější. Za války je práce nesnadnější, ale i velmi stručné zprávy mají velikou cenu. Proto v míru lze se obějí mnohdy bez obtížných a pracných technických prostředků, jež za války jsou nutnosti.

Užívání neviditelného písma je dávného původu. Jakákoliv netěkavá organická látka, ať je to třeba mléko, cukr nebo sliny, užitá ke psaní na papíře, stane se teplem viditelnou, neboť uheľnatí dřive než papír. Užívalo se proto těchto prostředků již dávno. Teprve v novější době počalo se používat chemických neviditelných čili sympatetických inkoustů. Jejich působení spočívá v tom, že písmo psané bezbarvou sloučeninou stane se viditelným, působí-li se na ně jinou sloučeninou, jež dává s ní barevnou chemickou reakci. Ještě na počátku svět. války byly tyto prostředky velmi primitivní. Byly to roztoky žluté soli krevní nebo olovnatých solí, jichž užívali němečtí agenti ke psaní. Stačilo pak text potříti měďnatým nebo železitým roztokem v prvním a roztokem sirníku v druhém případě, aby se objevilo hnědé, modré nebo černé písmo. Účinná substance ke psaní byla buď rozpuštěna v toaletní vodě, přidána do mýdla, napuštěna byla jí některá část oděvu, kapesník, kravata a pod., jež opláchnutím ve vodě dala chemický inkoust. Tyto velmi jednoduché prostředky byly rychle odhaleny a německá špiónáž užíla jiného prostředku. Byl jím „protargol“, stříbrné sloučeniny bílkoviny, známý desinfekční prostředek chemické továrny Bayer, jež dlouho konala německé špiónáži dobré služby. Pařížská soudní laboratoř s chemikem Baylem v čele během světové války prozkoumala 1652 podezřelých dopisů a 263 předmětů, jak v poválečném čísle sděluje „La Nature“.

Jednoduché prostředky byly ovšem snadno zjištěny, neboť neodolaly skupinovému analytickému činidlu. Později bylo užitó látek dávajících individuální chemické reakce a konečně inkoustů s dvojnásobným nebo i vícenásobným vyvoláváním. To znamená, že k vyvolání písma nestačí působiti jedním činidlem, ale několika činidly za sebou. Tyto inkousty ovšem značně odolávají odhalení cestou chemickou. Také chemické zkoumání by zabralo dlouhou dobu a proto se užívá jiných prostředků, o nichž bude dále promluveno.

Obyčejně vede snáze k cíli rozbor substance ku psaní nalezené u některého zatčeného vyzvědače a tím seznání prostředků, kterého užívá celá organizace, neboť k známé sloučenině ke psaní lze snadno najíti příslušnou barevnou reakci k vyvolání. Také není účelem učiniti písmo dobře čitelným, obyčejně při válečném soudnictví stačí jako důkaz zjistiti přítomnost písma. Pro rychlé odhalení tajného písma jsou důležité mechanické a fyzikální metody, jež poskytují velmi dobré výsledky.

Ba, lze jimi i zjistiti, bylo-li po papíře psáno třeba pouhou vodou nebo suchým perem! Tak se stane písmo viditelným jodovými parami nebo ultrafialovými paprsky křemíkové lampy, jindy třeba pouhým šikmým ozářením. Záleží to od druhu papíru, způsobu psaní a operací, jež se s napsaným textem provedou. Vhodnou přípravou je také možno zajistiti text před odhalením, vyžaduje však jisté zručnosti a zkušenosti a dosti času. Ten však vyzvědačům obyčejně chybí. Těchto

metod k odhalení písma používá běžně protivyvzvědačská služba. Působení jodových par na papír je třeba si vysvětliti tím, že jod se usazuje na místech, kde klížení a hlazení papíru bylo vlivem tekutiny porušeno, takže tahy písma jsou čitelné hnědou barvou. Ultrafialové paprsky přivedou k světélkování mnohé látky, jichž se používá ke psaní, jsou-li ovšem tak koncentrované, aby slabé záření bylo oku patrné. Šikmé osvětlení čini patrným i velmi slabé stopy pera.

Když seřou tyto prostředky, je třeba se pokusiti o cestu chemickou, jež vyžaduje dlouhé doby, velké znalosti a konec konců i štěstí, neboť u chemických inkoustů již s dvojnásobným vyvoláváním je chemické zjištění písma pochybné, byla-li zvolena důmyslně látka ku psaní.

Často vede k cíli i prastarý způsob, zvýšení teploty, jímž se písmo nestane sice čitelným, ale zjistí se alespoň jeho přítomnost.

Aby inkoust vzduroval uvedeným způsobem zjišťování, musí býti v něm účinná substance obsažena v nejmenším množství. Toto nejmenší množství však musí ještě zřetelně barevně reagovali s vyvolavačem. Jedno slovo obsahuje přibližně jednu miliontinu až deseti-miliontinu gramu účinné látky! Barevných reakcí je v chemii ohromné množství, z nich je však jen část tak citlivých, aby se jich dalo použiti pro tento účel. Je proto třeba při hledání inkoustů použiti rady chemika, majícího velký přehled v analytické chemii. Státy za světové války použily k tomu služeb svých nejvýznamnějších chemiků, takže dnes jak ke psaní, tak i k odhalování chemického písma každý stát má své, velmi dokonalé metody.

Ovšem, že k spolehlivému výsledku je třeba přesně dodržeti předpis. To je ovšem možné při velké zkušenosti a tu je zcela pochopitelné, že toto odvětví chemie je „vyučovacím předmětem“ vyzvědačských „škol“.

Válečné štěstí je proměnlivé, a tak vyzvědačská i protivyvzvědačská technika střídavě vítězí jedna nad druhou. Ani jedna strana nemá naprosto spolehlivých metod k potírání a klamání svého nepřítele.

Jinou chemickou otázkou ve vyzvědačské službě je zjišťování, zda některý dokument nebyl zrádně fotograficky reprodukován. Tato metoda je založena vlastně na spěchu a nečistotnosti fotografa, neboť zjišťuje chemicky stopy chemikálií používaných při vyvolávání fotografií, jež znečistily neviditelně dokument.

Spěch a zapomnětlivost vydaly mnohého vyzvědače v ruce nepřáteli. Neopatrně zapomenuté pouzdro od nožiku stálo plukovníka Redla život. Spěch ohrožuje správné provedení práce. Proto mnoho dobrých technických metod k zasílání zpráv nenajde praktického upotřebení. Každému pracovníku v galvanotechnice je známo, že není ničím nesnadným písmo nebo třeba celý fotografický štoček zakryti jiným kovovým povlakem a použitím opačného pochodu činiti opět viditelným.

Ovšem, že tento způsob, vázaný na určitá zařízení, není v praxi proveditelný, vyjímaje ovšem zvláštní případy. Tak může obsahovati pouzdro na cigarety zprávu v kovu, zcela neviditelnou, stejně jako jiný kovový předmět. V budoucnosti jistě špiónáž rozšíří ještě netušené množství svých technických prostředků.

Ačkoliv všechen důmysl bude vložen do technické stránky špiónáže a protišpiónáže, nebude možno nikdy podceňovati taktickou stránku. Neboť teprve korespondenci podezřelého člověka lze vystaviti chemickému zkoumání, a mnohdy lze jej spíše usvědčiti obratným pozorováním, než chemik v laboratoři nalezne důkaz. Stejně jen vhodnou taktikou lze odvrátiti od sebe podezření, neboť potom jsou technické prostředky spolehlivými spolupracovníky vyzvědače.

Představme si práci chemika, který by měl prozkoumati nejen papíry, ale i šaty, boty, prádlo, zavazadla a všechny předměty nalezené u podezřelého člověka! V každém státě v prvním roce války byla sta vyzvědačských procesů! Ale i k tomu by v každé válce muselo dojiti, že by desítky chemiků se musely zabývatí chemickým bojem proti špiónáži. Současně by hledaly chemické prostředky pro vlastní agenty. Ačkoliv chemické prostředky neposkytují bezpečnou ochranu před prozrazením, přece jen jejich používání ve zvětšené míře by paralysovalo účinnost censury nebo nutilo státy zaměstnávatí armády chemiků, jichž, jak se zdá, nebude míti ve válce dost žádný stát.

Češi a Němci.

V Praze, 31. října 1930.

Pane redaktore,

myslím, že byste mohl považovat za pěkný novinářský úspěch a za nemalou službu dobré věci, kdyby se Vám podařilo otevřít na sloupcích **P r í t o m n o s t i** diskusí mezi vzdělanými Němci a Čechy o česko-německé otázce. Dovoďte mi jako počinek několik slov k článku pana Roberta Schalka v čísle 43.

Duch, v jakém je tento článek napsán, není bohužel při vši autorově dobré vůli toho druhu, který by vedl k upřímnému dorozumění. Pan Schalek se dívá na poměr Čechů a Němců toliko se stanoviska velikosti národních držav. Počítá, kolik lidí mluvilo německy za Rakouska a kolik jich mluví nebo bude německy mluvit za republiky, a z různých hospodářských a zahraničně politických důvodů dospívá k mínění, že se Němci u nás nemají čeho bát, ba že je dokonce čeká vzrůst. Dobrá, můžeme Němcům gratulovat k této skvělé prognose, ale nemůžeme smlečet obavu, že takovéto řeči k národnostnímu smíru v Čechách nepovedou. To je, prosím, řeč nacionála, nikoli muže, jemuž by z vyšších důvodů než rasově nacionálních záleželo na klidném soužití obou národností. Pokud se budeme na problém dívat se stanoviska jazykového a mocensky nacionálního, nehme se kupředu. Nezáleží přece na tom, zdali Most byl, jest nebo bude český či německý, ale na tom, aby v něm nikdo nebyl násilím počesťován nebo poněmčován. Záleží na tom, aby se každý svobodně a bez újmy na svých občanských právech mohl hlásit k národnosti, k jaké mu libo. Rozhodnou-li se jednou Chrudimáci z lásky k německé řeči a z obdivu nad velikostí německé kultury pro to, státi se Němci, spánembohem, nebudeme jim bránit. Ale velmi bychom se bránili, kdybychom se dověděli, že tak učinili pod nějakým německým nátlakem.

„My to neprohráli, Češi to nevyhráli,“ praví pan Schalek. Obávám se, že se velmi mylí, a že Češi přece jen něco vyhráli, totiž svobodu. Obávám se dále, že naprosto nepochopil smyslu naší revoluce, jestliže nám podkládá úmysly, že jsme chtěli vyhrát něco jiného, snad Most nebo Liberec nebo dokonce Vídeň. Jsou ovšem i u nás lidé, a není jich málo, kteří vidí smysl naší revoluce v tom, že se v Liberci bude říkat n a z d a r m í s t o u v t e n T a g. Ale to je názor nečeský, nic takového nenajdete ani v Palackém, ani v Havlíčkoví, ani v Masarykoví. Idea naší revoluce, k níž se, račte dovolit, ještě hlásí, ne-li zrovna větší, tedy doista lepší část českého národa, byla krátce a dobře vyjádřena tím starým havlíčkovským „Já pán, ty pán“. Náš boj, má-li to již býti řečeno po lopatě, byl prostě bojem proti velkoněmecké nadutosti, která viděla v Čechovi občana druhého řádu. Že jsme nechtěli nic jiného než svobodu a rovnost, to jsme přece dokázali převratem, v němž nebyl žádnému Němci, který se přímo nestavěl proti nám, zkriven ani vlas na hlavě. Přál bych si, aby Němci dobré vůle diskutovali s tou lepší částí českého národa, která se hlásí k ideám revoluce, nikoli s nacionály, což by tak jako tak bylo marné. Pak ovšem by se musili i oni přiblížit oněm ideám a ne argumentovati pro německou loyaltitu ke státu nacionalisticky, jako činí pan Schalek. Mohou spoléhat na to, že my, pokud naše síly stačí, učiníme vše, aby to, co se v Čechách stalo proti duchu naší revoluce a zač jsou odpovědný příslušné vlády, bylo napraveno. Ale jen probůh pořádku nepočítejte ty své české a německé dušičky. Dorozumění se musí budovati na docela jiných základech než na jazykovém fetišismu a na výpočtech, kolik národních příslušníků té které straně existence republiky vynese. Chceme-li dosíci dorozumění, musíme především důsledně hájiti demokracii a důsledně bojovati proti nacionalistické ideologii, každý ve vlastních řadách. Poděje si ruce k obraně demokracie, nechme rekriminačí, nemysleme na národní državy, učme se navzájem svým jazykům, a dorozumění a mír přijdou samy sebou.

Konče tímto přáním, jsem, pane redaktore, Vám oddaný

Dr. Z. Smetáček.

Vážený pane redaktore,

když tak člověk sleduje debatu, která se rozvinula po dopise Anky Krausové, setkává se tu s mládím. S mládím stejně mladým, ale jinak mluvícím a jinak pohlízejícím na svou dráhu do budoucna i v přítomnosti. Patřím také k tomu mládí a moc často se se „stářím“ hádám. Ale nikdy mne nenapadlo, že by mi to „stářím“ mělo popustit své místo jen tak, proto, že jsem to mládí, které dnes je (nebo spíš má být) tím nejdůležitějším a nejdůležitějším činitelem. Spíš si myslím, že je-li to mládí opravdu tak silné, výbojné a odhodlané k životnímu boji (a chtěla bych mocí věřit, že je), nezabrání mu v postupu těch pár loktů, které snad starší generace nastavuje. A když na ten loket narazí a nemůže hned dál, tak je to moc pohodlné vztekat se, stěžovat si a nadávat, ale moc málo prospěšné.

Ono by to bylo lepší si jen potíchu zaklejt nad svou bezmocností a pak si to všechno hezky objektivně a pokud možno chladnokrevně rozložit. Tedy věci se mají tak a tak, tímto způsobem to nejde, ale není nikde psáno, že by to nešlo jinak. A dělá se načas něco klidnějšího, méně výbojného, člověk nabere během času nových sil, nových zkušeností a zkouší to znova. Stojí-li člověk opravdu za něco, pak se nikdy neztratí. A nemůže se jedním skokem dostat bůhví jak vysoko a nemusí si proto ještě o sobě myslet, že je zneužitelný geniis a plakat nad sebou. A nikdy neztrácet odvahu k boji a chtít to spravit nějakým tím lamentováním a nadáváním. Ale nemyslete si, že já nikdy lamentuju a nenadávám! Ale vím to právě proto z vlastní zkušenosti, jak to k ničemu nevede. A hledím si to odvyknout. V první řadě je třeba hodně pracovat a moc toho nenapovídat. Ono z toho kouká vic.

A ještě něco o té práci. Dnes se u nás rozmohla všeobecně představa, že člověk bez vysokoškolského, neřku-li bez středoškolského vzdělání je něco hrozně méněcenného, neintelektuálního a nevědomého. Všude se nadává na nedokonalost středoškolského programu, na jeho zastaralost, neživotnost a nepraktičnost. A přitom se divně kouká na ty lidi bez maturity. Jsou to přece nevzdělanci! Neumějí přeložit nějakou tu Ciceronovu řeč nebo kus té Aeneidy, neznají, jaké byly správní reformy za Marie Terezie a moc podobných důležitých věcí. Neříkám, že by bylo středoškolské vzdělání vůbec zbytečné. To ne. Ale není obligátní. Jsou lidé nadaní víc pro jednu věc, jiní pro druhou. Jeden má smysl pro praktičnost, jiný pro vědu a knihy. Teď chce každá rodina mít z dětí intelektuály a lidi s tituly dr., prof. nebo ing., asi jako za starých časů bylo ideálem mít v rodině „panáčka“. Ale což, vždyť konečně ta střední škola nikomu neuškodí. Trochu ho otráví, někoho málo, někoho tak zrovna dost, že je celý šťastný, že odtamtud „vypadne“ a má tím větší chuť do praktické práce. Dobře, mějme tedy tu maturitu! Ale nač pak jít za každou cenu na universitu nebo na techniku? Dnes jako by lidé ztratili odvahu dělat něco praktického. Každý se po maturitě honem běží zapsat na tu neb onu fakultu, a na otázku, co s tím, obyčejně odpovídá: „To ještě nevím, ale co mám dělat?“ Pak ovšem je všude málo místa: na universitách pro studující, mimo universitu pro nadprodukcii vystudovavších. Každou chvíli najde člověk v novinách stížnosti na nadbytek profesorstva. Tam je velká část těch, kteří tam šli jen proto, že se jim zdálo nedůstojným po maturitě dál nestudovat a které zlásky vyhlídky na ty dva měsíce prázdnin a pensí.

Je tu nadprodukce lidí studovaných, kteří se však nehnuli za hranice, nepoznali opravdový a praktický život, ale zato jsou Dr. A lidé u nás ne a ne si tohle uvědomit. Oč mají větší cenu zkušenosti zahraničních trampů, o nichž píše p. Šimer v minulém čísle, než studia těch set Dr.!

Sama jsem po maturitě na vysokou školu nešla a také nepůjdu. Ze střední školy jsem šla na školu odbornou. Mluvila jsem brzy potom s jednou svou bývalou profesorkou z gymnasia a ta se hrozně podivila, ale pak povídá: „Ale na vysokou školu přece půjdete? Bylo by to škoda, to takhle nechat!“ A já vím docela pozitivně, že nevím, co bych na té vysoké škole dělala, že o ta dvě písmenka před svým jménem vůbec nestojím a že to takhle bude mnohem lepší a užitečnější. Podí-

vám se po světě a naučím se, co je opravdový život. Opravdová, povinná a tvořivá práce je nejkrásnější věc na světě.

V dokonale účtě *Eva Strimprová, Praha II.*

Pane redaktore,

Žiji tady na vesnici takovým těžkým duševním životem. Tlačí se tu na vás ze všech stran prostřednost, polovičitost, tupost, jste odříznut od současného života kulturního, zbývá jen těch několik časopisů a novin, které si musíte kupovat, za které dlužíte, ale bez nichž víte, že nelze žít. Bojuji tu takový těžký zápas tonoucího v bahně, bráním se pomalému, ale soustavnému přizpůsobování prostředí, t. j. hloupnutí — a nedivte se, že beru do ruky pero, abych napsal několik řádek na adresu sl. Anky Krausové, která vám poslala, jak ona říká, manifest mládí. Dovoďte, abych jí přímo adresoval těch pár řádků.

Mám rád tu Vaši výbojnost, slečno. Nevím, kolik je Vám let, nechci se Vás také na to ptát, ale bojím se, že za 10 let už nebudete tak výbojnou, mladou Ankou Krausovou, ale snad docela rozšafnou paní — a budete se dívat přes rameno na ty mladé. A přijde-li Vám do ruky to číslo Přítomnosti, v němž píšete ten Váš manifest mládí, možná, že se shovívavě usmějete, ale možná, že se Vám stane horší věc, ta, o níž píše R. Rolland v III. díle „Kryštofa“. Je třeba veliké energie k tomu, být pořád mladým. Vy jste mladá, ale nepokládejte za žádné plus, že jste radikální, že máte výbojnost mládí. Šetřte jim, schovávejte si a strádejte radikalism a elán mládí pro později. Ti, kterým říkáte staří, ti Vám takto nenastavují. Lokty ty bylo možno odstrčit, ale oni Vám nastavují hlavu.

Věřte, že jsem nucen přitakat odpovědi p. redaktorově na Váš dopis (a to já jsem mladší než on). Právě tak musím s politováním dát za pravdu p. profesorovi J. M. Věřte mu. Takových pár let práce venku mezi středoškolskou mládeží je safraportský kámen na broušení mladých zubů. A což teprve práce na vesnicích, kde nemáte ani možnost si přečíst noviny, které sama si nekupujete, tam je třeba ohromné energie k tomu, abyste si udržela radikalism a výbojnost mládí. Nejhorší je, že tu není právě takových mladých žen, které by dovedly vytrvat v tom boji ne s lokty, ale s názory starých.

Přál bych si i Vám, abych opravdu po 10 letech mohl si přečísti od Vás tak výbojný manifest (ale obsažnější). Nebudete-li mít již toho mladého radikalismu a té duševní mladosti, neobviňujte starých, ale sama sebe, poněvadž jste se v mládí dost nepřipravila na zápas životní. Život neprohráváme proto, že nás nenechali staří vyhrát, ale proto, že jsme slabochy.

S projevem účty *Ruda Andreško, učitel.*

Milá slečno Krausová!

Snad dovolíte ženě z generace předválečné několik poznámek a dobře míněných rad k Vaším poněkud (odpusťte) udýchaným rozběhům. Doufám také, že i mně, jako stále čtenářce Přítomnosti, bude popřáno místečko říci Vám, co se mi na Vás líbí a nelíbí.

Líbí se mi: to Vaše dychtivé a útočné mládí, které, ačkoliv ještě nejasné, něco chce, ba že vůbec něco chce. Máte ovšem cestu schůdnější a urovnanější, než jsme jí měly my, dívčí mládež předválečná. Mnohé z nás zanechaly boje, když jim život podlamoval nohy a přistříhoval křídla. Mnohé z nás v oblomovské pasivitě čekaly, až je osud strhne náhodou v tu stranu, ke které zíraly v tajné toužebném snění. Málo jich bylo, které v tiché a úmorné práci vytrvaly a — prorazily. A všechny jsme měly, jako Vy, „světoborné“ úmysly. Tedy pozor: neodvracet se od skutečnosti k neplodnému snění a bublinkovitým „ideálům“; krásno najdeme v účelnosti a realitě.

Dále se mi nelíbí: mnoho, slečno Krausová, mnoho! Předně: odvracet se od „bahna a špíny“! Jaký to máte, dítě, nápad? Vy, žena, která právě chce mít všude jasno a čisto! Jest skoro údělem nás žen a leží v naší povaze, dělat pořádek, ať je to kdekoliv.

Jen hezky rukávy nahoru a s chutí do toho, ať je to doma, v politice, v umění. Je to vděčné zaměstnání a máme ho věru zapotřebí. A ještě něco: Co Vás to, pro bohy, napadlo, že Vám někdo v něčem překáží? Čekáte, až Vám „staří“ udělají místo! Jest nějakých čtyřicet

roků stáří, aby lidé, kteří nám již něco dali a ještě dají, ustoupili „mládí“, které ještě neví, co chce a co nám dá a zdali nám vůbec co dá? Vždyť stáří je vůbec věcí strašně relativní. Myslím na našeho presidenta, který i ve svých 80 letech je tak nádherně mlád! Tož, slečno Aničko, chtějte nejdříve něco docílit; místo a cesty najdete již sama. Vytkněte si tedy nejprve cíl a pracujte! Nikdo Vám v tom nebude zabraňovat. A budete-li růsti tak, že by Vám Čapkové a Peroutkové stáli v cestě, překonejte i je, ba vzlétněte v elánu Vám vlastním a d n ě, tam, kde je ještě tolik místa pro ty, kdo hledají nové cesty a mají nám co říci. Vzlétněte třeba i ke hvězdám, my dole Vás jen budeme obdivovat i děkovat Vám!

Vaše is, úřednice, Kolín.

Drahá kolegyně,

litovala jsem, že p. redaktor Peroutka použil v debatě proti Vám, nezkušenému bojovníku, svých naostřených a v četných bitkách vyzkoušených zbraní, ač si byl jistě vědom, že je to boj nerovný silami. Myslím, že měl tak trochu pocit Gullivera, který opásan provazem táhne za sebou celé válečné loďstvo národa Liliputu. Je to příjemné? Nevím — Ale my mládí nejsme nepodobní onomu národu, nezdá se Vám? Vždyť ty Vaše stesky jsou poněkud miniaturní, cítíte se odstrkována a neuvědomujete si, že teď vlastně hýbou světem o něco vážnější problémy. A pak: vždyť my se nikam nestrkáme, je nás tady v Liliputu dost, kteří milujeme poklidný život knihoven a vnitrostátních debat, mnozí ani to ne. Nepochybuji, že jsou mezi námi lidé schopní a talentovaní; nezbavujeme je odvahy a úvěru. My mládí přece stojíme o kredit a potřebujeme ho, nemajíce vlastního kapitálu.

A pak ještě něco: je dobře kritizovat a neklanět se slepě uznaným autoritám, ale suďte věcně. Karel Čapek má zajisté své slabé stránky. Tak ku př. v článku o demonstracích otištěném svého času v Lidových Novinách, ironicky vybízí ony bouřliváky, kteří házeli kamením na Německé divadlo, aby raději navštívili divadla česká, neboť tam je jejich místo. Čapek při tom zapomněl, že pro člověka, který nevečeřel (viděla jsem demonstranty a jsem přesvědčena, že mnohý z nich byl v této fatální situaci) je přirozenější táhnout ulicemi a křičet, ať už cokoliv, než jít do divadla. — To, nebo něco podobného, jste tedy mohla říci Čapkovi, chtěla-li jste dokázat, že někdy hřeší na slovnost svého jména. Ale proč se o něm několikrát zmiňujete jako o p a n u Karlu Čapkovi? Slovo „pan“ má podivnou moc; staví člověka jím označeného na úroveň ostatních pánů, i když ji fakticky více či méně převyšuje. Přejete si malou ilustraci? Pan G. B. Shaw — dědeček vegetarián, pan Thomas Mann — majitel realit. Stačí?

Alice Schiffová.

O těch porotách.

Vážena redakce!

Jsou dvě otázky v oboru trestního práva vždycky aktuální a budící zájem širší veřejnosti — otázky, o jejichž řešení se snad odborníci nikdy nedohodnou. Je to problém trestu smrti a otázka o mravní a právní oprávněnosti instituce porot. Prof. Kallab považuje za vhodné, aby veřejnost byla předem připravena na řešení otázky druhé, poněvadž brzy dojde k unifikaci trestního řádu. Prof. Kallab připravuje ovšem náladu pro řešení kladné. Považuje za svou povinnost poukázat k tomu, že ani důvody mluvící proti porotám nejsou tak bezpodstatné, jak by se snad čtenáři po přečtení Kallabova článku zdálo. Nechť mi p. prof. Kallab promine, ale bude jen v zájmu věci, promluví-li i za ty jinak „vážné muže, kteří podléhají pokusu“ propadnout tomu strašlivému omylu, že laik nemá do trestu soudnictví co mluvit.

Tedy především: myslím, že otázka je vůbec špatně položena. Táží-li se, má-li se zrušit, nebo má-li zůstat, neporušena nějaká instituce, vycházím z předpokladu, že jde o instituci, užitou, tkvící svými kořeny v samém jádru veřejného života a v přirozené povaze národa. Tak tomu právě není u našich porot. V našich poměrech je instituce porot živlem cizím, importovaným, na které si náš veřejný

život dodnes nezvykl, třebaže byly u nás porotní soudy zavedeny před více než 80 lety a trvale působí od vydání našeho trestn. řádu, t. j. bezmála plných šedesát let. Otázka může tedy být nanejvýš, zda je vhodné vnucovat toto cizorodé zřízení našemu národnímu organismu i nadále, anebo zda bude lépe po dosavadních smutných zkušenostech upustit od dalších podobných experimentů.

Profesor Kallab hájí poroty v zájmu demokracie. Bude snad paradoxní, řeknu-li: „V zájmu demokracie odstraňte poroty co nerychleji!“ Není to paradox. Demokracie, jak prof. Kallab výborně řekl — toť dělá práce. Jeden činitel zákony dává, jiný je uvádí ve skutek. Úhelným kamenem právního řádu, ohniskem a ústředním bodem, o který se opírá právní řád a tudíž i nerušený chod státního života, je zákon. Má-li tedy mít nějaký praktický smysl zásada naší ústavy, že lid je jediným zdrojem veškeré moci ve státě, musíme jí rozumět tak, že lid má právo dávat zákony. To je velké slovo a stojí za ním velká zodpovědnost. Ale slovo dělá muže a postavíme-li se jednou za určitý program, musíme se za něj postavit na plných sto procent. To platí snad všude, nejen ve veřejném životě. Darují-li někomu koně, budu jistě tak slušný, že daruji koně, který umí táhnout, nebo vůbec k něčemu je. Proč se tohle nemá uznat i ve veřejném životě? Jestliže naše ústava zaručuje lidu moc dávat zákony, pak má lid také morální právo na to, aby tyto zákony nezůstaly pouze na papíře. Nedá-li potom stát občanům k dispozici orgány způsoběle nestranně a objektivně uskutečňovat jejich vůli projevenou v zákonech, nehraje s nimi fair play. Nehledě k tomu, že tím sahá nejen na kořeny demokracie, ale na samé základy veřejného pořádku vůbec. Řekne-li Petr: chci A a Pavel: chci B, nemůžeme respektovat přání obou těchto pánů, jestliže jejich přání si odporují; protože pak by nastal chaos. Proč tedy jsme ochotni, řekne-li několik milionů Petřů ústy svých volených zástupců: Chceme A, připustit k slovu ještě dvanáct Pavlů, kteří, jsouce zodpovědní jen pánuobohu a svěmu, více méně tlustému svědomí, řeknou: Chceme B, — a mohou na všechny Petry udělat dlouhý nos?

Argumentace Kallabova, že autorita soudu se musí opírat o souhlas lidu je jistě závažná; vychází však z předpokladu, že soudce je vládcem, který se musí snažit přesvědčit „ovládané“, že, co dělá, je správné. Nemohu si pomoci: představoval jsem si vždycky vládce trochu jinak. Soudce, který dnes někdy ani nemá na elektriku, nechce jaksi vyhovovat mé představě vladáře, ať už despoty nebo demokrata. Vidím v soudci úředníka, který koná především svou povinnost, právě tak jako lékař, inženýr nebo dělník. Nesmí nás myliti, že „nařizuje“; dopravní strážník na živé křižovatce také „vládne“ šoférům a řidičům tramvaje a proto přece jistě nikdo nebude vážně žádati, aby mu byl dán k ruce sbor dvanácti občanů, o jejich souhlas by svá „nařízení“ opíral. Je-li na svém místě a koná dobře svou povinnost, přijde souhlas veřejnosti sám sebou. A tak také soudce. Budou-li naše soudy souditi d o b ř e, budou moci počítati se souhlasem veřejného mínění i v těch ojedinělých případech, když snad laik komplikované právnícké argumentaci zcela neporozumí. Trvale pak proti veřejnému mínění soudit nemohou, protože zákonodárná moc, která přece vychází přímo z lidu, může vždy zjednat nápravu. Neboť soudnictví v rukou soudce z povolání není výkonem nějaké „moci“, nebo uplatňováním autority, nýbrž je především výkonem povinnosti. Funkcí „vládní“ stává se soudnictví teprve v rukou laika, který svůj úkol bude vždy chápat jako poslání k uplatňování své vlastní vůle i když tato vůle má reprezentovat vůli občanstva jako celku. To nezměníme žádnou „výchovou“ (je-li nějaká vůbec možná), poněvadž tento rozdíl mezi soudcem z povolání a porotcem je dán přímo povahou věci. Abych to řekl srozumitelněji: soudce z povolání není „vládcem“; je n á s t r o j e m, kterým se uskutečňuje zákonodárná vůle lidu; soudce-laik naproti tomu, je vždy despota (nemusí to být míněno ve špatném smyslu), který uplatňuje bezprostředně vůli v l a s t n í.

Prof. Kallab mluví dále, že požadavek maxima správných rozsudků, o něž se opírají odpůrci porot, je požadavek technický. Zpravidla sice na slově nezáleží, ale přece jen bych řekl raději, že chceme rozsudky s p r a v e d l i v é a že požadavek spravedlivých rozsudků

je zároveň ústředním postulátem občanské bezpečnosti. Každému z nás se (míněno theoreticky) může stát, že bude obviněn ze zločinu. V takovém případě bych si přál, abych byl souzen podle toho, zda a do jaké míry jsem vinen a nechtěl bych riskovat svůj příští osud podle barvy svých vlasů, nebo podle toho, bude-li mne soudit sedlák či úředník. Poroty, jak je máme dnes, spravedlivě soudit nejen nemohou, ale hlavně n e c h t í. Výchovou odstranili bychom snad tuto vadu mravní, ale nikdy ne neschopnost technickou. Právě-li prof. Kallab, že odstraněním porot neodstraníme hlubších příčin jejich neúspěchů, souhlasím s ním úplně. Ale to také nebude žádné neštěstí. Mám-li boty k nesprávně rozbité, neodstráním příčinu jejich neúspěchu tím, že je vyhodím a koupím si nové — ale to také nebylo mým úmyslem; chtěl jsem dobré boty, do kterých neteče. A tak také nás nemusí mroutit, že naši pekaři, řezníci, nebo kominíci nedovedou soudit; chceme především dobré soudy.

Zbývá ještě námitka, že právě při souzení těžkých zločinů pro jeho mimořádnou důležitost nutno se otázet na mínění občanstva. Myslím, že jsou jiné, rovněž velmi důležité otázky, dotýkající se mnohdy života ne jednotlivce, ale životy a zdraví tisíců a p r á v ě p r o t o svěřujeme jich řešení odborníkům (správní opatření při epidemiích).

A konečně: náš budoucí trestní zákon (pokud je mi znám stav přípravných prací) vidí v trestu především opatření výchovné. O tom, že-li dán předpoklad výchovného opatření a jakého, může pak rozhodnouti jedině odborník.

Je nyní na čtenářích, aby si utvořili konečný úsudek. V tomto časopise mohl jsem — právě jako prof. Kallab — jen zběžně načrtnouti ty nejobecnější směrnice, které mohou zajímati i neodbornou veřejnost. O nějakém vědeckém zpracování, nebo kritice navrhovaných reforem nemůže být přirozeně ani řeči. O to si dovoluji pokusiti se — na podkladě srovnávacích studií z oblastí právních řádů anglosaských — v některém časopise odborném. Opakuji a zdůrazňuji, že tento článek nechce být polemikou, do které bych se s odborníkem jako je prof. Kallab přirozeně neodvážil pustiti, chci pouze, aby veřejnost byla informována nejenom mužem u nás ve svém oboru jedinečným, ale aby byla informována oboustranně. Používám-li proti názoru prof. Kallaba jeho vlastní argumenty, činím tak jen proto, že tyto argumenty jsou pro veřejnost novinkou, poněvadž dosud nikým nebyly do debaty o vhodnosti porot vneseny. Prosím za prominutí prof. Kallaba, že jsem to ten já, který vystoupil v této věci; čekal jsem však s tímto článkem, neozve-li se povolanejší autorita, zvučnějšího jména — neozval se však nikdo. *Jaroslav Pauk.*

*

O krásu našich lesů.

Vážená redakce!

Od konce září čekám dychtivěji než jindy každý pátek na „Přítomnost“ v bláhové domněnce, že se někdo přec musí ozvat. A stále nikdo. Podivno. Vždyť je u nás řada povolanych, již by se ozvati měli. Či jsou všichni již znechucením umlčeni? Což krása přírody a zachovalost našich lesů není věcí, která by měla vzbuditi živý veřejný zájem, zdravou diskuzi? Kdeco ji v P ř í t o m n o s t i vyvolá. Jen vůči stavu větve, na níž sedíme a kterou nemyslicí chamtivci podřezávají, vůči přírodě, jsme lhostejní, ba slepi a němí. Oslepli v tomto punktu a oněměli nadobro i naše sbory zákonodárné. Sousední Polsko má již svou rezervaci, příležitou těsně k našemu území a hlasitě doufá, že my na druhém břehu Dunajce zřídíme pokračování. Počká si... my už jsme učinili přece dosti, rozvěšivše fotografie tamních krás přírodních po několika nádražích. Pane Walery Goetele, naše budoucí rezervace spásají zatím vesele ovce a zaneřádují krávy a káci se v nich ostošest. Copak bude s rezervacemi, které již zřídili osvícení šlechtici, o tom „neni ještě rozhodnuto“. Což probůh je možným vůbec nějaké „rozhodování“ na př. o rezervaci na Boubíně, jak jsme nedávno četli v novinách?

Řekl jste mi jednou, pane redaktore Peroutko, velmi vřele, že máte rád stromy. Vzpomínaje na to ozývám se tedy já, neboť je mi trapnou představa, že zůstane pro čtenáře „Přítomnosti“ posledním dojmem nespravedlivé okřiknutí varovného článku Úhelnova „Státní poušť“

panem Ing. B. Mařanem. — Že sám p. VI. Úlehla neodpověděl, se tuze nedivím. Tou jako „ví něco p. Úlehla o tom, že obě vysoké školy (ví vůbec, že existují dvě?)...“ k tomu zrovna nevybízí. Proč nezústat u věci a najíždět osobně? Ostatně to jen mimochodem. Jen ještě připomínám, že se s panem VI. Úlehlou vůbec neznám.

Oba články jsou typickým příkladem řeči o voze a o koze. Pan Úlehla neopíraje se o žádné statistiky ani autority, spoléhaje pouze na vlastní oči, důtklivě upozorňuje, že se jedná o bezohledné zplundrování jednoho z nejkrásnějších zákoutí slovenských, že to, co dovedli zachovat cizí magnáti, propadá zkáze pod správou republiky. A uvádí přesná fakta. Není to novum. Je dobře známo, co dovedla francouzská republika učinit se svými lesy, když převzala správu věcí svých...

Proti tomu p. Ing. Mařan, nedbaje vůbec uvedených fakt, dokazuje statisticky, že lesům se u nás vede dobře. Tak znamenitě, že se jejich plocha od r. 1920 do r. 1927 dokonce zvětšila o 24.267 ha! Lze-li nahradit vykáčení (a na Slovensku se káci opravdu většinou jen holosečí, není to tam leckde technicky zatím ani snad jinak možno) rozlehlých kusů pralesa, v němž je místy (na př. v Nizkých Tatrách) přimíšen ještě i tis — rozšířením lesní plochy o všelike kousky neplodných strání, osázených třeba i akátím nebo černou borovicí, je hrozně pochybné. Za takovou náhradu pěkně děkuju. Statisticky je to ovšem les. Ale jsou právě lesy a „lesy“. Když přijíždívám ze Slovenska a vidím lesy pod Zvičinou a v „Českém ráji“, je mi jich vždycky ukrutně líto. Má-li člověk ještě plné oči opravdových lesů, vynikne rozdíl až běda! Článek Ing. B. Mařana je obranou lesníků, kterých se V. Úlehla slovem vlastně nedotkl. Naopak, pochválil je. Že by však lesníci z povolání, tedy odborníci, měli vždycky pravdu a trefovali jen do černého, nelze přece také paušálně tvrdit. Co manie borová a smrková? Jak mnoho autorit na slovo vzatých dokazovalo a obhajovalo jejich oprávněnost! Stejně bude se však asi jednou pochybovat o tom, že by lesy neměly vlivu na množství a častější srážky. A co předčasné mrazy na podzim a opožděné na jaře, které tolik poškozují ovocnářství i zelinářství a které lesy buď vůbec zamezují nebo podstatně zmírňují? Je jisto, že naši lesníci jsou v celku velmi pokročilí, že milují své lesy a dovedou v nich dobře hospodařit. Na krásu lesů však příliš nedbají, jejich krása je jiná než naše. Byl jsem svědkem v podkarpatském bukovém pralesi, jak si živě přítakovali čeští lesníci: jaký by to byl les pěkný, kdyby byl řádně vyčištěn ode všech souší, křovin a zbytečného podrostu a kdyby byl probrán. Inu, les by to byl, překrásný prales však už nikoliv! Ostatně ničení lesů jde velmi často přes hlavy lesníků a ne každý z nich se dovede a máže opíťti. Spíš se hledí postarat o to, aby se vlk nažral a koza zůstala před zákonem celá. Větru stačí někdy dost málo napomoci... Ostatně všichni jen proto, že nosí zelenou kamizolu, nejsou také na svých místech, jako je tomu při všech lidských řemeslech. Že i pišící odborníci mají podivné názory na krásu, to si lze přečísti v publikaci „Státní lesy na Podkarpatské Rusi“ z r. 1929, vydané sdružením lesníků, kde na str. 113 a 115 jsou bez rozpaků nazvány: jalovec, kleč, olše zelená, kýhavice a hořce — plevely polonin.

Les nejsou jen řádkované smrky na brusné dříví. Skutečný les je mnohem víc! Jsou lány a lány lesů, kde nikdo rozumný nemůže pranicého namítat proti nejintenzivnějšímu hospodářství, dle povahy místa třeba i holosečí. Ale jsou místa, kde jakýkoliv lidský zásah je hříchem na rodné zemi spáchaným! O tyto, poměrně nepatrné úseky jde.

Čili jde o to, aby konečně už byla odčiněna evropská ostuda, podobná již pomalu italské ostudě každoročního vraždění tažného ptactva, že stát po stránce kulturní a technické (včetně všemožných statistik) tak vysoko stojící nemá doposud státně chráněných území.

Avantgardní filmy v Praze.

Paříž 24. října 1930.

Vážený a milý pane,

je tomu rok, co jsem k článku o avantgardním filmu v P ř í t o m n o s t i připojil výzvu k majitelům pražských biografů, aby se pokusili uvést do Prahy aspoň příležitostně, čas od času, ukázkou mezinárodní filmové avantgardy. Nabídl jsem tenkrát zároveň zcela nezištně svou spolupráci tomu, kdo by se o podobnou věc u nás pokusil.

Vycházel jsem z názoru zajisté oprávněného, že nejenom berlínské a pařížské, ale i pražské obecnstvo má právo vidět občas avantgardní filmy, z nichž některé patří mezi to nejlepší, co bylo ve filmu vytvořeno, a jiné, i když nejsou stoprocentně zdařilé, přinášejí vždy něco zajímavého, nového, což se dá říci jen o málokterých filmech reprezentujících naprostou většinu produkce předváděné v pražských biografech. Vedle toho jsem navrhol ve stejném článku, aby k takovému avantgardnímu (nebo i jinému běžnému programu) byla přidána i ukáзка předválečného filmu, který se v Berlíně i zde v Paříži těší velké oblibě jako bohatý pramen neodolatelné komiky. Myslíl jsem jednak na předválečné „žurnály“, hlavně módní, jednak na atelierové filmy „umělecké“, jejichž umělecká nemožnost a komická působivost představuje pro dnešního diváka (nejen intelektuála) skutečný požitek.

Doufal jsem tajně, že se věci ujme aspoň naše avantgardní mládež, která je o průbojných filmech dobře informována a projevila v tom oboru dostatek teoretické iniciativy; tato naděje však byla lichá. Z té strany mi bylo pouze sděleno cestou kavárenskou, že ze sebe dělám avantgardistu. Potom prý si to představuji lehčí, než to je s koupi avantgardních filmů. Lidové Noviny tenkrát slíbily svou podporu každému podobnému podniku, upozorňovaly mě však, abych nepřeceňoval pražské filmové obecnstvo. Není sporu o tom, že na obecnstvu záleží v první řadě. Nechci být optimistou v takovém obchodním podnikání, ale nechci ani podceňovat pražské obecnstvo a věřím, že dovede prokázat své porozumění aspoň do té míry, aby byla kryta režie s předvedením několika avantgardních a retrospektivních filmů spojená.

Naše obecnstvo bude mít ostatně brzo příležitost toto porozumění dosvědčit. Věc avantgardních filmů vstoupila totiž právě do konkrétního stadia, díky panu Havlovi, majiteli biografu „Lucerna“ a „Kotva“, který se odhodlal uvést několik avantgardních a předválečných filmů v „Kotvě“, prozatím na zkoušku na týden, již v měsíci listopadu. Těsně před odjezdem do Paříže jsem byl pověřen výběrem několika avantgardních a retrospektivních filmů pro pražský pokusný týden v „Kotvě“. Teprve po této zkušenosti bude možno říci, máme-li v Praze obecnstvo, které avantgardní filmy udrží, aspoň sporadicky, nebo není-li opravdu možno dovolit si u nás takový kulturní luxus. Konám milou povinnost, upozorňuji-li pražskou veřejnost na podnik „Kotvy“.

„Coopérative Internationale du Film Indépendant“, v němž je soustředěno veliké procento francouzské avantgardní produkce, jež je v avantgardě vedoucí, mi vyšla silně vstříc a podle dosavadního jednání mám naději, že se podaří připravit pro „Kotvu“ dobrý ukázkový program, při jehož výběru (pro veliký biograf) musím ovšem dbát nejen na intelektuály, ale i na širší obecnstvo.

Zdravím Vás srdečně!

Franta Kocourek.

Velký výběr

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Vágner. Brno-Česká 16.